

Valors

Filosofia de l'actualitat | Número 224 | Abril 2024 | Any XXI | 4,25 €

La setmana laboral de quatre dies és més...

Anna Ginès
Marta Junqué
Joan Sanchis
Sara Berbel

DILEMES ÈTICS
Podem limitar l'accés
al sistema sanitari?

ACTUALITAT COMENTADA
IIM: On som
vint anys després?

QÜESTIONS ESSENCIALS
Dubtar o actuar,
què prioritzem?

LA CONVERSA
Més joves,
més conservadors?

La jornada 4+3. Una revolució laboral i social?

La setmana laboral de cinc dies, generalment de dilluns a divendres i de vuit hores diàries (quaranta hores setmanals), es va imposar a la primera meitat del segle XX després de moltes dècades de lluita, ja que fins aquell moment les jornades eren de deu i dotze hores diàries. Però, al segle XXI, s'ha inaugurat amb una nova revolució en aquest àmbit: una possible setmana laboral de quatre dies i tres dies de descans, la jornada 4+3.

La primera proposta d'implantar la setmana laboral de trenta-dues hores laborals va aparèixer en els anys noranta del segle passat, però no ha estat fins a finals de la segona dècada d'aquest segle que s'ha començat a aplicar de forma testimonial i pionera en algunes empreses i ciutats; una iniciativa que el Govern espanyol actualment també té sobre la taula (de moment la jornada passarà a 37,5 hores durant aquesta legislatura).

Els defensors d'aquesta iniciativa asseguren que la setmana 4+3 millora la qualitat de vida i evita l'esgotament dels treballadors, fomenta un ambient de treball més favorable i augmenta la productivitat de les empreses. Els contraris, entre els quals hi ha empresaris, però també representants sindicals, argumenten que la setmana 4+3 no fa sostenibles les empreses, és injusta perquè no és possible aplicar-la a tots els sectors econòmics ni a tots els professionals, fomenta el consum i només afavoreix la classe mitjana-alta.

Una cosa està clara: són molts els treballadors que confessen haver entrat en un cercle viciós pel qual la meitat del cap de setmana el necessiten per recuperar-se de la setmana anterior i l'altra meitat per preparar la següent. No hi ha marge de temps per desconnectar. I la distribució del temps diari –jornades laborals partides– tampoc ajuda a conciliar vida familiar i feina. Sembla obvi que cal una sacsejada en la distribució de l'ús del temps, però és possible una setmana de quatre dies laborables i prou sense per exemple una reducció salarial? I, més enllà de si és viable, és més justa, més equitativa, més sostenible? Quins valors fomenta una revolució vital d'aquesta magnitud? I quins perjudica? El debat està servit.

LA PROPOSTA

“Qui es queda molt temps mirant els somnis acaba assemblant-se a una ombra”

André Malraux

Novel·lista i polític

Qui no ha desitjat mai una casa unifamiliar amb jardí, piscina i un parell de cotxes al garatge? Un lloc tranquil i segur per viure amb la família i amb un veïnat amistós. Això es coneix com a somni americà. Al CCCB es pot veure del 20 de març al 8 de setembre l'exposició 'Subúrbia. La construcció del somni americà', un recorregut per la història cultural d'aquest ideal de vida i s'analitza la seva vigència i els seus aspectes més controvertits.

**MARIA COLL
I JOAN SALICRÚ**

Codirectors de Valors

Els teus estalvis treballen pels teus valors?

A Oikocredit fa més de 45 anys que fem Finances Ètiques Cooperatives

**INVERTIM EN LES PERSONES.
INVERTIM EN UN MÓN MILLOR.**

www.invertimenlespersones.cat

**OIKO
CREDIT**

622 80 00 28

WWW.OIKOCREDIT.ES

FINANCES ÈTIQUES DES DEL 1975.

SUMARI

6	L'ACTUALITAT COMENTADA Sonia Herrera Sánchez	14	TENDÈNCIES <i>Disposats a desconectar de les xarxes i els mòbils?</i> Judith Vives	23	MONOGRÀFIC La setmana laboral de quatre dies	34	OPINIÓ <i>Jornada 4+3: Utopia o futur?</i> Sara Berbel
8	ENTREVISTA Anna Pagès Maria d'Oultremont	15	OPINIÓ <i>Qui ofega el pluralisme?</i> Xavier Serra	30	REPORTATGE <i>Un pas més en una llarga història?</i> Joan Salicrú	36	QÜESTIONS ESSENCIALS <i>El dubte</i> Ignasi Llobera i Albert Botta
10	EL PERFIL <i>José Andrés. Cuinar per als que passen gana</i> Ramon Radó	16	GENT AMB VALORS <i>Els premis Arnau de Vilanova</i>	26	ENTREVISTA Joan Sanchis Maria Coll	38	ELS VALORS DE LES RELIGIONS <i>El protestantisme, un pilar contra la injustícia a la RDA</i>
11	OPINIÓ <i>Més enllà dels negocis</i> Àngel Puyol	17	OPINIÓ <i>De la cooperació al tancament?</i> Francesc Amat	28	OPINIÓ <i>Setmana 4+3? En contra, des del gènere i la salut</i> Anna Ginès	39	HISTÒRIES DE PAU <i>L'objector que va anar a la guerra</i> Xavier Garí
12	DILEMES ÈTICS <i>Malalts de fora han de poder usar la nostra sanitat pública?</i> Soraya Hernández	18	LA CONVERSA <i>Més joves, més conservadors?</i> Joan Salicrú	32	OPINIÓ <i>La reducció de la jornada, un 'win-win' per a tothom</i> Marta Junqué	40	EL CONTE <i>Per fi, a l'Alguer</i> Isabel Casadevall
13	OPINIÓ <i>Xocs ideològics</i> Teresa Bigordà			42	IMATGE EN CREIXEMENT Miquel Lleixà		

Han col·laborat en aquest número

Anna Ginés
Llicenciada en Dret i Economia i professora titular de Dret del Treball a ESADE (Universitat Ramon Llull).

Marta Junqué
Llicenciada en Ciències Polítiques de i de l'Administració, coordina el Barcelona Time Use Initiative for a Healthy Society.

Sara Berbel
Doctora en Psicologia Social. És especialista en polítiques d'igualtat i empoderament de les dones a l'empresa.

Francesc Amat
Doctor en Ciència Política per la Universitat d'Oxford i investigador a l'IPERG de la UB.

Àngel Puyol
Catedràtic d'Ètica a la UAB i actualment director del departament de Filosofia de la mateixa universitat.

Teresa Bigordà
Economista i responsable de l'Àrea de recursos de l'Escola Pia de Catalunya. També col·labora a la UOC.

Valors

Publicació editada per l'Associació Cultural Valors, entitat sense ànim de lucre, que analitza l'actualitat des del prisma dels valors. El primer número es va publicar el 24 de desembre del 2003.

Valors va guanyar el premi Civisme de la Generalitat de Catalunya 2014 en l'àmbit de mitjans de comunicació, així com el Serra i Moret en el marc del mateix guardó el 2022.

EDITA Associació Cultural Valors
DIRECCIÓ Maria Coll i Joan Salicrú
REDACCIÓ Josep Carbonell

CONSELL ASSESSOR
Francesc Amat, Maria Rosa Buxarrais, Àngel Castiñeira, Jordi Cussó, Alicia García Ruiz, Sonia Herrera, Àngel Puyol i Francesc Torralba

COL·LABORADORS Francesc Amat, Teresa Bigordà, Albert Botta, Maria Rosa Buxarrais, Marta Camp, Àngel Castiñeira, Laura Cera, Jordi Cussó, Alicia García Ruiz, Xavier Garí, Sonia Herrera, Soraya Hernández, Ignasi Llobera, Cristian Palazzi, Àngel Puyol, Ramon Radó, Oriol Ribet, Jordi

Sacristán, Xavier Serra i Judith Vives
IL·LUSTRACIONS Anna Coll, Blanca Gimeno, Elisenda Malloll, Judit Navarro i La Mapache
FOTOGRAFIA Sergio Ruiz i Miquel Lleixà
DISSENY GRÀFIC Manuel Cuyàs
PORTADA Raúl Campuzano
CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA Maria Camps
DISSENY GRÀFIC WEB Javi García
IMPRESSIÓ Rotimprèss
GERÈNCIA Maria Coll i Joan Salicrú
XARXES Josep Carbonell
DISTRIBUCIÓ Sgel (Barcelona) i Vilarroya (Girona)
DIPÒSIT LEGAL B-6206-2004
ADREÇA Portal de Valldeix, 17, 2n 08301 Mataró **TELÈFON** 620 749 138
MAIL redaccio@valors.org

VALORS ÉS MEMBRE DE
appec
editors de revistes i digitals

AMB EL SUPORT DE
Generalitat de Catalunya

Els vostres comentaris seran benvinguts a redaccio@valors.org

El preu de la subscripció és de 42 euros anuals (onze números) i 35 en format digital. Us hi podeu subscriure a través del web www.valors.org o enviant un correu a subscripcions@valors.org.

mataróràdio

Valors

L'ACTUALITAT COMENTADA

SONIA HERRERA SÁNCHEZ

VINT ANYS DE L'IIM, EL PITJOR ATEMPTAT DE LA HISTÒRIA D'ESPANYA

[09/03/2024]

On érem i on som vint anys després?

Fa vint anys que tinc vint anys, cantava Joan Manuel Serrat l'any 1984, quan vaig néixer. Ara em trobo en aquest mateix moment vital que retratava el noi del Poble-sec. I fa tot just vint anys, mentre estudiava Comunicació Audiovisual a la UAB, un matí qual-sevol em vaig llevar, vaig engegar la ràdio i vaig posar la cafetera al fogó. Llavors van començar a arribar les primeres trucades a la ràdio. Recordo com si fos ahir el testimoni i la veu d'un senyor que vivia molt a prop d'una de les estacions on es va produir una de les explosions i recordo la sensació de no entendre què estava passant...

Vaig sortir de la cuina i li vaig demanar a ma mare que engegués la tele, que semblava que a Madrid n'havia passat alguna de grossa. Al cap d'una hora vaig agafar la bossa i vaig marxar cap a la universitat sense saber gaire bé què hi anava a fer. En arribar, s'havien anul·lat les classes i s'havien habilitat diverses aules, inclosa l'aula magna de la facultat, per poder seguir la cobertura del que estava passant.

Feia un any de la famosa foto de les Açores i de la vaga que l'alumnat de Ciències de la Informació i de la Comunicació i de Polítiques i Sociologia de la mateixa UAB havíem sostingut durant un mes i escaig per protestar contra la invasió de l'Iraq i la complicitat d'Espanya en aquell conflicte cruent. També feia gairebé un any que milers d'universitaris havíem caminat des de

Sonia Herrera és
doctora en
Comunicació
Audiovisual,
investigadora i crítica
audiovisual

l'Autònoma fins a la seu del PP a Barcelona tallant la C-58 i la Diagonal per cridar tot el nostre rebuig a aquella guerra que canviava sang per petroli... Moltes ens vam acabar de polititzar en aquelles eternes assemblees i en aquelles manifestacions.

Ara que es fan especials com el *Lo de Évole* del 3 de març, on s'entrevistava diversos periodistes, i que es desenterren entrevistes vetades que no havien vist la llum en dues dècades, com la que Lorenzo Milá va fer a George Bush l'endemà dels atemptats, i que es tornen a emetre pels informatius les mateixes imatges que vam veure aquell 11 de març en directe, penso que les persones que tenim memòria d'aquell dia les tenim gravades a foc com a fotogrames en *bullet time*. I, de sobte, es tornen a activar els records del pas lent de les hores, de les línies de telèfon col·lapsades, dels amics que vivien a Madrid i que no contestaven les trucades, del desconcert, de la maquinària de desinformació que es va posar en marxa tot d'una i de la repetició de missatges per part del PP, partit en el Govern en aquell moment, com

aquell "ETA buscava una massacre en Espanya", però també de la certesa immediatament posterior de ser enganyats de la manera més barroera i pocavergonya que mai hauríem imaginat. També recordo que fins aquell moment no havia sentit mai a parlar d'islamofòbia...

Aquell va ser un punt d'inflexió que va comportar un canvi polític imminent i que va iniciar, molt probablement, un procés de politització d'aquella generació MTV i primers millennials que pocs anys després desembocaria en el Moviment 15-M. Però aquell març de 2004, set anys abans, vam prendre consciència de com n'era, de fàcil, ingerir en els mitjans de comunicació i vam veure, en la seva versió més crua, la capacitat de mentir dels nostres governants amb l'únic objectiu de perpetuar-se en el poder... Encara no parlàvem de *fake news*, les xarxes socials tot just despuntaven, dúiem mòbils de tapeta a la butxaca i el nostre nivell d'intoxicació i anestèsia no tenia res a veure amb l'actual i potser per això manipular l'opinió pública no va ser tan senzill.

Però què queda d'aquella consciència? Va ser només un moment de clarividència fugaç? On queda la memòria col·lectiva dels esdeveniments d'aquells anys i de la mobilització social que van comportar? No tinc resposta. A la llum de l'auge dels discursos d'ultradreta a Espanya i arreu, hom diria que hem patit una amnèsia profunda i que no recordem els temps quan ens vam negar a ser titelles i vam decidir ser poble.

Il·lustrat per
LA MAPACHE

L'ENTREVISTA

“Les vivències són l'impacte que els fets històrics han tingut en les vides singulars. Tenim l'assignatura pendent d'interpretar, escoltar i rescatar les vivències familiars”

Anna Pagès

Aquesta doctora en Ciències de l'Educació, filòsofa, assagista i professora de Psicologia i Ciències de l'Educació de Blanquerna (URL) acaba de debutar en la narrativa amb l'obra *Aquella nena de les paraules* (Univers), en la qual explica una història familiar sobre els silencis provocats per la Guerra Civil a través de la mirada de la protagonista.

MARIA D'OUTREMONT

Amb aquest volum s'estrena en l'àmbit narratiu, després de diversos treballs en el món de l'assaig. Què li permet aquest nou registre? Els que estem acostumats a escriure articles en revistes d'impacte estem molt condicionats pel llenguatge acadèmic. Ara necessitava expressar idees en un format nou i la literatura et permet entrar en una dimensió diferent.

En la narrativa, és més fàcil que el lector entri en la història?

Totalment. Aquesta història fa que molta gent pugui llegir el que jo penso a través de les metàfores i de les figures de la literatura. Els meus col·legues, que habitualment no llegeixen els articles que publiquen les revistes d'impacte, sí que estan llegint aquesta novel·la. Això em fa pensar que la narrativa és un canal de comunicació més directe amb les persones.

La novel·la parla de silencis. De silencis en plural perquè a vegades no és només un silenci relacionat amb un fet històric, com en aquest cas la Guerra Civil, sinó amb els silencis que aquesta provoca.

Sí, és la història d'una criatura que té entre sis i set anys i observa un ambient on els adults parlen poc, fluixet i són enigmàtics per la seva manera de circular per on passa tot, que és Cal Sunyer.

Una masia que descriu d'una manera poètica i profunda.

Sí, és una casa de la memòria. Ara que dic això, penso que és important diferenciar entre els records i la memòria. Els records poden aparèixer d'una manera més o menys precisa; la memòria, en canvi, sempre és una vocació. En la memòria hi ha imprecisions, construccions, fantasies, imaginaris. I per això en el llibre surten moltes coses que pretenen expressar això: la taca a la paret, la pols, els objectes perduts... Es busca com evocar un escenari d'infància perquè penso que la infància, més que un temps, és un espai.

Què significa això?

Al llibre hi ha tota una teoria de la infància. Nosaltres vivim en un món en el qual

els adults han colonitzat l'espai i el temps dels infants. Pensem que els infants s'han de relaxar, quan és una cosa que han de fer els adults; considerem que els infants han de tenir una agenda molt sobrecarregada, que és el que tenen molt sovint els adults. Penso que hi ha com una mena d'invasió de l'espai i el temps dels infants a partir de les expectatives, projeccions i inquietuds dels adults.

I quin rol tenen els infants respecte dels adults, en el seu llibre?

A la novel·la el que s'expressa és aquesta infància contemplativa que no deixa de mirar els adults amb les seves cabòries, silencis, picabaralles i preocupacions. El món dels infants no deixa de ser un món preservat de tot això, on els adults no tenen accés, i és clau entendre aquesta idea de la infantesa. Crec que podem fer una reflexió diagnòstica, crítica, del fenomen actual de la relació entre els adults i els infants a partir del que aquesta novel·la pretén expressar, que és aquesta mirada contemplativa.

Quin impacte tenen els silencis en la nena protagonista?

El problema dels silencis no són les preguntes que un té, sinó el fet de prendre consciència que hi ha preguntes que no es poden contestar amb precisió. La novel·la el que pretén transmetre és que, en la tasca de documentació i de recerca acadèmica, les grans preguntes no obtenen sempre resposta. I és amb aquesta pregunta oberta amb la qual vivim. La pregunta oberta és el que ajuda a viure, no la pregunta orientada a una resposta.

Com es construeix la memòria? Construïm la memòria com un conjunt de records?

La memòria és una organització dels records, però amb una interpretació, amb un fil narratiu que es pot expressar de forma literària o de moltes altres maneres. Per exemple, si veiem una fotografia d'una excursió al Montseny de quan teníem deu anys, recordem l'excursió, però la memòria és tot el discurs que podem construir a partir del record.

Si individualment ja és prou complex, quan ho traslладem a un escenari com el de la Guerra Civil Espanyola, on les

perspectives i els records encara es diversifiquen, com es gestiona la memòria?

En relació amb la guerra m'he trobat que els alumnes l'han estudiat a l'institut perquè “entra a examen”. Però el que han estudiat és molt diferent de les vivències familiars, que encara avui estan molt silenciades. Em crida molt l'atenció aquesta contraposició entre les narratives i la història. La història que s'ensenya a l'escola està molt centrada en la informació del que s'ha d'avaluar i té com a objectiu aprovar; en canvi, les vivències són l'impacte que els fets han tingut en les vides singulars de les persones i les famílies. Tenim l'assignatura pendent d'interpretar, escoltar i rescatar les vivències familiars.

Com simbolitza aquest fet a la novel·la?

La història d'aquesta nena que copsa silencis és una història bastant general que simbolitza això. De fet, la gent que ha llegit el llibre m'ha fet aquesta observació. Totes les famílies van viure situacions similars, però d'això se n'ha parlat poc i potser ara és el moment.

Per tant, encara hi ha silenci pel que fa a la Guerra Civil?

I tant. Vam fer un taller amb un artista visual on es parlava de les històries de la guerra i els estudiants van descobrir moltes coses de la seva família que no sabien, però sobretot no sabien que tenien preguntes a propòsit d'això, preguntes per fer als pares o als avis. Justament el repte de l'educació és obrir preguntes que puguin orientar les vides a les persones en funció d'interrogants que sabem que no podem contestar del tot, però que orienten les decisions que prenem i el lloc que ocupem en el món.

EL PERFIL

José Andrés: Cuinar per als que passen gana

RAMON RADÓ

Amb una olla gegant en una mà i una cullera de fusta més alta que un bastó, a finals de març de 2020, José Andrés va protagonitzar la portada del *Time*. En el moment més dur de la pandèmia del coronavirus, el setmanari va voler destacar el paper del cuiner, que dies abans s'havia desplaçat a Califòrnia per portar menjar a un creuer en quarantena al port d'Oakland, amb 31 persones contagiades a bord.

Han passat quatre anys i José Ramón Andrés Puerta torna a aparèixer a les notícies. I no precisament a la secció de gastronomia: juntament amb l'ONG catalana Open Arms, ha impulsat l'enviament de menjar a Gaza a través d'un corredor humanitari per mar entre Xipre i la Franja: el 12 de març va salpar el primer vaixell, carregat amb dues-centes tones d'aliments, cap a una zona on hi ha més de dos milions de persones passant gana en plena guerra.

Xef cèlebre als EUA, on té vint restaurants, fa anys que José Andrés és conegut per la seva activitat tant dins com fora de la cuina. Candidat al Nobel de la Pau i guanyador del Princesa d'Astúries de la Concòrdia, aquest asturianocatalà sense gaires pèls a la llengua combina els fogons de restaurants de luxe amb l'ajuda

“Al capdavant de World Central Kitchen, el cuiner asturianocatalà ha començat una croada contra la fam al món. L'última parada és Gaza”

alimentària als més necessitats d'arreu del planeta. És el fundador de l'ONG World Central Kitchen, dedicada a fer arribar menjar a territoris en situació de crisi humanitària. Gaza és l'última parada d'un trajecte que va començar a Haití després del terratrèmol de 2010 i que ha passat pel Puerto Rico devastat per l'huracà Maria, el Xile arrasat pels incendis, la Ucraïna en guerra, la crisi de refugiats a Armènia o l'illa de La Palma després de l'erupció del Cumbre Vieja.

Nascut a Mieres (Astúries) el 1969, amb cinc anys la família es va traslladar a Barcelona. A la capital catalana, quan encara era un nen, José Andrés va començar a cuinar a casa. L'afició es va convertir en una vocació i va entrar a l'Escola de Restauració i Hostaleria. Encara estudiant va començar a treballar al restaurant El Bulli amb Ferran Adrià, un dels cuiners que més l'ha influït. Amb vint-i-un anys, va marxar a fer les Amèriques, primer per treballar en un restaurant a Nova York i, més tard, a Washington, on viu. Nacionalitzat nord-americà, es considera que ell ha estat qui ha introduït el concepte de la “tapa” als EUA.

Han passat els anys i, amb dues estrelles Michelin més, molts cabells menys i una barba que li fa joc amb la jaqueta blanca de cuiner, José Andrés és tota una institució al país i una de les cares de referència de la comunitat llatina. Va ser un dels impulsors del Dia Sense Immigrants, una jornada per demostrar la importància dels nouvinguts en l'economia i protestar contra les polítiques antiimmigració impulsades per un Trump acabat d'arribar.

No és l'única enganxada que el xef ha tingut amb l'expresident nord-americà. De fet, José Andrés havia d'obrir un restaurant en un hotel del magnat, però va estripar el contracte després d'unes declaracions de Trump qualificant els migrants mexicans de violadors i traficants de droga. El trencament va obrir un intercanvi de querelles entre tots dos que va durar dos anys.

D'Astúries a Roses, de Roses als Estats Units. I, d'allà, a qualsevol lloc del món. Al capdavant de la tropa de cuiners de l'ONG World Central Kitchen, José Andrés ha començat una croada contra la fam, mobilitzant-se pràcticament en cada desgràcia. La història fa pensar que, malauradament, encara tindrà feina molts anys més.

OPINIÓ

ÀNGEL PUYOL

Catedràtic d'Ètica a la Universitat Autònoma de Barcelona

Més enllà dels negocis

A *El Padrino*, Michael Corleone, interpretat per Al Pacino i discutint sobre com eliminar (literalment) un rival econòmic, pronuncia la mítica frase “no és personal, Sonny, només són negocis!”, una forma cinematogràfica de reproduir el conegut eslògan “*business is business*” que sembla presidir les institucions econòmiques més rellevants d'arreu com ara els bancs, l'FMI o les escoles de negocis abans de prendre o aconsellar decisions econòmiques buides completament d'empatia. La frase és la traducció literal d'una comèdia satírica francesa de principis de segle, *Les affaires sont les affaires*, que denunciava el capitalisme salvatge i gangsterista ja d'aleshores. Tot plegat, la idea que transmeten totes dues sentències és que les decisions econòmiques es regeixen per una racionalitat indiferent a l'ètica. I això, parlant en plata, vol dir que la racionalitat econòmica és obligadament immoral. Però la frase no té una intenció merament descriptiva dels fets, sinó també normativa: pretén justificar la immoralitat de l'economia com si no hi hagués una alternativa millor, com si fos moralment aconsellable no barrejar l'ètica amb els negocis perquè fer-ho seria dolent per al bé últim de l'èxit econòmic.

El que amaga aquesta visió del món, altrament ideològica, és que el fi suprem de l'economia és el creixement (econòmic), sense que calgui preguntar-se per què volem créixer, i encara menys per què és bo créixer (s'entén que il·limitadament, a falta d'un fi superior per al creixement). No sembla importar que aquesta visió d'una cosa tan rellevant com l'economia sigui absurda, com és absurd menjar amb l'únic objectiu d'engreixar-se tant com es pugui. La ideologia té aquestes coses, que assumeix una perspectiva del món impermeable a la crítica. Ves per on, però, que la gent té una curiositat innata per saber per què fem i ens fan fer les coses. Ja des de ben petits, els humans poden arribar fins a la impertinència tot preguntant el perquè de tot. Per tant, no ens ha d'estranyar que de tant en tant ens interroguem pel perquè de l'economia i que no ens conformem amb la resposta del creixement com un mantra inqüestionable.

Quan Aristòtil (ai, aquests filòsofs tocabebrots! I això que l'estagirita era bastant conservador en assumptes polítics i morals!) es va preguntar quina era la finalitat de l'economia, la seva resposta no es va aturar a assenyalar el

creixement. Es va preguntar si el creixement tenia algun sentit existencial o significatiu i, eureka, va pensar que si volem acumular béns i serveis de tota mena és per aconseguir la felicitat, el vertader fi últim de tot ésser humà.

La conclusió de la reflexió aristotèlica aplicada al “*business is business*” sembla doble. D'una banda, si l'economia està al servei de la felicitat i si acceptem que el creixement és la resposta a la felicitat, aleshores apareix com una il·luminació de Nadal que la cobdícia hauria de ser la condició de la felicitat. Quina conclusió més trista, però real, si ens aturem aquí! La segona conclusió és que tenim l'oportunitat de preguntar-nos si volem que la cobdícia continuï essent el fi de l'economia. Potser no ho podem canviar de la nit al dia, i potser estem individualment obligats (llevat que siguem herois o inconscients) a continuar participant del món cobdiciós que ens envolta. Al cap i a la fi, necessitem menjar i aixopugar-nos, que és el primer encàrrec de tota activitat econòmica per a tot hom (malgrat que els bancs no ho vulguin veure), però almenys ens podem qüestionar filosòficament si fem bé a confiar en la cobdícia com a fi últim de l'economia i la felicitat. El record de les preguntes fonamentals de la infantesa més la lectura d'Aristòtil, més les proves irrefutables sobre el destí del planeta en mans del capitalisme salvatge, més el sentit comú i l'empatia moral que desperta (almenys en alguns) el sofriment evitable dels més perjudicats per aquest mateix capitalisme, tot plegat ens permet, si més no, adonar-nos de l'estúpidesa i la mentida de fer-nos creure que la cobdícia ens farà finalment feliços.

Àngel Puyol és catedràtic d'Ètica a la Universitat Autònoma de Barcelona

“Tenim l'oportunitat de preguntar-nos si volem que la cobdícia continuï essent el fi de l'economia i el mecanisme que ens farà finalment feliços”

DILEMES ÈTICS

Malalts de fora han de poder usar la nostra sanitat pública?

Moltes persones deixen els seus països, on no hi ha recursos o el sistema sanitari és privat, per venir a Catalunya i gaudir d'un ventall de possibilitats terapèutiques, fenomen que provoca una sobrecàrrega al sistema públic.

SORAYA HERNÁNDEZ

20 MIL

Referent en l'àmbit sanitari

L'Organització Mundial de la Salut i altres rànquings reconeixen el sistema sanitari català com un dels millors del món. Segons dades de la Barcelona Medical Agency, cada any, al voltant de vint mil ciutadans estrangers venen a tractar-se aquí o a sotmetre's a alguna intervenció quirúrgica.

La salut es pot definir de moltes maneres i, segons la tradició cultural, es pot conceptualitzar i entendre en multiplicitat de formes; però els determinants socials de la malaltia també són una realitat que hi influeix. El lloc de naixement, les condicions d'habitatge, la situació econòmica, l'entorn relacional són aspectes que determinen la possibilitat de tenir una bona salut i, en cas de malaltia, les opcions de cura. La disparitat de tractaments arreu del món i les condicions d'accés al sistema sanitari o a tractaments específics representen un mosaic de desigualtat.

Així, moltes persones deixen marxar dels seus països d'origen, on hi ha manca de recursos o el sistema sanitari és privat i no el poden pagar, i busquen gaudir de les possibilitats terapèutiques "gratuïtes" d'Espanya. El denominat *turisme sanitari* genera una sobrecàrrega al sistema català de salut i per això es plantegen mesures que limitin l'entrada; ara bé, és ètic negar l'assistència sanitària?

S'ha publicat als mitjans de comunicació que, durant els darrers anys, s'ha detectat l'arribada massiva de famílies procedents del Perú amb un fill malalt de

càncer, quan les condicions familiars no permeten el seguiment mèdic (distància al centre de salut, preu dels tractaments, etc.), o es dona una situació pal·liativa, o bé els facultatius els orienten cap als hospitals pediàtrics de Barcelona, com ara Vall d'Hebron o Sant Joan de Déu. És en aquests centres on es porten a terme tractaments de darrera generació o assaigs clínics innovadors. Les famílies venen les seves propietats o fan campanyes a les xarxes socials per aconseguir els diners per al viatge. Un cop a urgències del centre sanitari, es desvelen situacions d'extrema precarietat i una doble expectativa: que el fill es curi i que el sistema els cobreixi totes les necessitats. I no sempre és així.

Els professionals sanitaris, l'administració de Barcelona i l'ambaixada del Perú expressen tensió de la cartera de serveis de l'àmbit social amb ocupació d'allotjaments pensats per a pacients espanyols. També s'arriba a parlar de l'alta despesa sanitària i del greuge comparatiu amb altres pacients internacionals que compleixen la normativa i paguen els seus tractaments a través de la via privada. A més, es tracta de famílies que arriben al complet, amb altres menors a càrrec. I com que són processos llargs que demanen que els adults tinguin cura dels nens malalts,

també es dificulta la possibilitat d'inserció laboral. Les institucions han començat a plantejar-se les dificultats que implica atendre aquest perfil de pacient i s'han iniciat converses per valorar opcions que limitin l'arribada d'aquests nens, encara que hi ha por per si es considera discriminació i/o racisme. És ètic intentar limitar l'accés de nens malalts d'altres països al sistema sanitari català? Quines opcions hi ha davant aquesta situació complexa on es contraposen tants principis ètics?

No hi ha dubte que el control de la immigració demanaria canvis dràstics en la normativa actual. Hi hauria l'opció de demanar, com es fa a altres comunitats autònomes, un temps d'estada al país abans de poder usar el sistema sanitari. O supervisar els motius del viatge per demanar un mínim econòmic que assegurui la subsistència de la família. També es podria acceptar que arribin sense cap mena d'obstacle, però repartir els pacients per tot el territori per intentar evitar el col·lapse dels recursos, revisar de manera exhaustiva la situació econòmica de cada cas per afavorir la justícia social a l'hora de repartir els recursos, regular la situació dels adults per assegurar la inserció laboral...

I vosaltres, com ho veieu? S'hauria de ser més restrictiu amb el turisme sanitari?

OPINIÓ

TERESA BIGORDÀ

Economista

Xocs ideològics

Vivim en un món de controvèrsia. La contraposició de pensaments i opinions sobre qualsevol tema és sempre present. Vivim en una societat on tenir un criteri propi sovint implica portar la contrària. En aquest context, els debats rarament es basen en l'anàlisi i la reflexió des de diferents perspectives per arribar a conclusions sòlides sobre alguna cosa que se'ns plantegi.

Som en una era de guerres culturals. Aquest fenomen no és nou, però avui dia està molt present en qualsevol debat públic, i evidencia una profunda polarització de la societat, on tothom competeix per l'hegemonia del que pensa o fa; això provoca una divisió social en temes essencials de la identitat d'un país, com són l'educació, la migració, l'avortament, l'eutanàsia o el rol de la dona.

Podria semblar que les guerres culturals no tenen cabuda en una democràcia. Tanmateix, la llibertat d'expressió, el pluralisme polític i l'accés a la informació, considerats pilars d'un estat democràtic sòlid, afavoreixen precisament que sorgeixin.

Les guerres culturals no s'esdevenen per si soles. Podem pensar que la transició històrica del nostre país – amb el llegat del franquisme com a teló de fons, juntament amb els canvis demogràfics, migratoris, econòmics, tecnològics, educatius i de drets socials – tenen un paper important en aquest fenomen. Les guerres culturals, però, són instrumentades per satisfer els interessos i agendes de poder de diferents actors, siguin polítics, econòmics o religiosos, que busquen la confrontació en benefici propi.

I què es persegueix amb la confrontació? Justament, posar en perill el funcionament d'un sistema democràtic sòlid i plural, provocar que el ciutadà perdi la confiança en les institucions i es desvinculi del sistema polític democràtic. Quan és en aquest context on és més necessari que els ciutadans tinguin un compromís ferm en defensa de la democràcia i la convivència, per tal d'evitar l'ascens de grups polítics i socials de posicionament extrem.

Les guerres culturals sempre han existit i continuaran existint. És important esforçar-se per minimitzar-ne les repercussions treballant des de diferents àmbits i responsabilitats.

El primer àmbit és el lideratge polític. Els líders polítics tenen la responsabilitat de mantenir una actuació íntegra i haurien de tenir un comportament que servís d'exemple per als ciutadans; els seus discursos s'haurien de centrar en els projectes de país i evitar la deslegitimació dels seus oponents. D'ells depèn reforçar el sistema democràtic i promoure la participació ciutadana.

L'educació és un altre front clau per desenvolupar en els infants i joves un pensament crític que neixi de la capacitat d'anàlisi i, també, una visió multicultural del món per entendre la diversitat i promoure el compromís per formar part de grans de les organitzacions per construir una societat més justa.

Aquests valors i reptes educatius no són possibles sense el compromís de les famílies, que són les principals responsables de l'educació dels seus fills, i el que fan i diuen avui condiciona l'actuació dels seus fills quan seran adults. Pel que fa a l'educació, les famílies i tutors haurien de treballar en cooperació amb l'escola i considerar-la un suport a la seva tasca.

Per acabar, és important abordar el paper dels mitjans de comunicació, que tenen la responsabilitat d'oferir informació fiable i contrastada, de fomentar un debat plural i equilibrat dins la societat a través de la diversitat de continguts i editorial, i d'evitar el sensacionalisme habitual, que només serveix per amplificar les diferències dins la societat.

Teresa Bigordà Amat és economista i experta en gestió d'escoles. Actualment és responsable de l'àrea de recursos de l'Escola Pia de Catalunya

TENDÈNCIES

Disposats a desconnectar de les xarxes i del mòbil?

En una societat on vivim enganxats al mòbil, existeix la por a no estar al dia i a perdre's alguna cosa, fenomen que s'ha batejat com a FOMO. Aquesta situació de dependència ha desembocat en un corrent contrari: la necessitat de desconnectar de les xarxes i el mòbil (JOMO).

JUDITH VIVES

Cada vegada tenim més dependència del mòbil i de les aplicacions i xarxes socials. El continu bombardeig de notificacions ens fa estar pendents de qualsevol novetat que es produeixi a les xarxes. En alguns casos extrems, les persones es poden tornar addictes al mòbil davant la necessitat d'estar sempre alerta d'aquestes notificacions.

Aquest fenomen s'ha batejat amb un nom: FOMO. Es tracta d'un acrònim de l'expressió anglesa *fear of missing out*; és a dir, la por de perdre's alguna cosa. Aquest terme fa referència justament a l'angoixa de no saber l'última novetat, el mem de moda o qualsevol anècdota que sigui trending topic en aquell moment.

Però, com acostuma a passar en molts aspectes de la vida, aquesta situació de dependència extrema ha desembocat en el fenomen contrari: la necessitat de desconnectar de les xarxes socials i del mòbil. De fet, cada vegada són més les persones que defensen la desconexió com a mesura per millorar el benestar i la salut. L'addicció al mòbil pot provocar problemes per dormir, una digitalització més gran de les emocions i altres riscos, com ara la dificultat per concentrar-nos.

En aquest context ha sorgit un nou concepte, el de JOMO, que fa referència en aquest cas a l'alegria de desconnectar. JOMO és un acrònim de *joy of missing out*, és a dir, el goig de perdre's alguna cosa. El JOMO representa el valor de no estar

pendent de les notificacions i, en canvi, recuperar el temps per gaudir de les petites coses de la vida sense la necessitat de validar-les davant dels altres.

En alguns casos, pot suposar fer el que ja fèiem, com ara mirar una pel·lícula al sofà, sortir a sopar o a passejar, però sense estar pendents de compartir-ho a les xarxes i esperar els *likes* i reaccions que ens facin estar atents al mòbil. Potser algú ho trobarà una obvietat o fins i tot una ximpleria, però els nivells de dependència que han generat les aplicacions i xarxes socials sembla que fan necessària aquesta "campanya" de neteja digital.

El JOMO ens proposa alliberar-nos de la constant comparació i valoració externa, i aprendre a trobar la satisfacció a l'autonomia i la vàlua personal independent de la confirmació externa.

LA METÀFORA DE QUAN CAUEN LES XARXES

Una demostració de la necessitat i utilitat del JOMO la trobem en aquells moments en què xarxes com X, Instagram o Facebook han "caigut" arreu del món; deixen de funcionar durant una estona. Ara, més enllà de quan falla la tècnica, quina és la manera d'abraçar el JOMO? La clau és viure el moment, aprofitar al màxim les nostres experiències i compartir-les amb els qui més estimem, sense deixar que les comparacions socials influeixin en el nostre benestar. Així ho afirma Christina Crook, autora del llibre *The Joy of Missing Out*, que entén el JOMO com un antídoto a la contínua comparació amb els altres. En lloc d'estar obsessionats amb el que passa a internet, el JOMO ens convida a gaudir de les petites coses i a valorar el present.

OPINIÓ

XAVIER SERRA

Professor de Filosofia i director de l'Institut Salvador Espriu de Salt

Qui ofega el pluralisme?

Quan ens movem pels carrers de les nostres ciutats hi ha coses que no podem negar, són "fets": una publicitat cada cop més intel·ligent; força gent asseguda a les terrasses gaudint d'una bona conversa; alguna ambulància que passa amb els llums encesos i la sirena cridanera, i –sobretot– que ens creuem amb força gent que potser ni pensa ni viu com vostè ni com jo.

És innegable que, almenys des del segle XVIII, vivim en societats que són plurals. De tant en tant, encara –a Rússia o a Veneçuela– s'engarjola qui no pensa com els qui manegen el poder; però, amb freqüència, arreu es conviu amb persones que no tenen ni idees ni principis de conducta homogenis.

Hi ha qui tem per l'existència d'alguna ideologia dominant i opressiva, dirigida des de l'ombra per foscors poders conspiratius o pels algorismes dels ricassos tecnològics. És possible, però, a la vegada, el pluralisme és palès: i és formidable. En una conferència recent vaig exposar una tesi simple, però no per això menys agosarada: "el pluralisme és bo, el relativisme és letal".

Cada cultura es caracteritza per un *pack* de cinc elements: idees, normes, institucions, objectes i, finalment, unes tècniques o procediments consolidats. La cultura s'imposa –si es vol defugir la marginalització– als seus membres. I, d'altra banda, cadascú ens reconeixem dins un entorn cultural precís: això marca l'estil de vida. De fet, el fet de ser cristià, indi hopi, antisistema, caçador de porc senglars o líder d'una comunitat mormona ens caracteritza. I després, a més, hi afegim els detalls personals.

Davant la diversitat o pluralisme cultural, quina actitud cal adoptar? Què s'ha de fer amb les altres maneres de ser i de pensar? Segons la teoria, hi ha tres opcions: (a) integrar-les en la cultura més nombrosa, més antiga o més dominant; (b) exercir aquell multiculturalisme que diu que tothom hi és admès però cadascú al seu gueto; o (c) allò de l'interculturalisme que comparteix espais i actuacions. Triïn vostès!

El que ara m'interessa és un altre punt: la pluralitat cultural requereix el "relativisme"? Seré directe: el relativisme em sembla l'opció dels "assetjadors professionals de la llibertat", mentre que el pluralisme –que pot no

agradar– esdevé sempre la "manifestació evident" que encara som lliures. A la gnoseologia que s'estudia a primer de Batxillerat descrivim les possibles actituds davant la veritat: dogmatisme, subjectivisme, escepticisme, perspectivisme, pragmatisme, la postura hermenèutica, el plantejament consensual. Cada una té els seus autors de referència: Nietzsche, Hume, Ortega y Gasset, James, Gadamer, Habermas... Només qüestiono amb energia l'opció que no he enumerat: el relativisme (Protàgores i tants d'altres, fins i tot contemporanis), segons el qual "la veritat depèn de les condicions o les circumstàncies" (DIEC 2). Propugna que existeixin moltes veritats i que totes valguin igual. No hi ha línies vermelles, excepte que, si no hi estàs d'acord, ets un "autoritari miserable".

El relativisme és una ideologia que, disfressada de tolerant i acollidora, s'imposa i ofega qualsevol discrepància respecte al seu dogma. Ara ja sabem que la "dictadura del relativisme" s'escampa pel món, amb un "tot s'hi val" superficial, sense ànima ni alegria. És el desert de la indiferència, l'anestèsia davant qualsevol valor "no relatiu".

No soc gens de les dretes casposes ni tampoc pretenc que les meves conviccions siguin les seves: només els prego que protegim la diversitat, la nova arquitectura policèntrica de les societats. El pluralisme és riquesa i vida; el relativisme, en canvi, la pitjor sequera per llars i comunitats, a mitjà termini i ja ara. Si aquest article no ens desperta reaccions, potser és que ja hem estat envenenats pel relativisme: compte!

Xavier Serra és professor de Filosofia i director de l'Institut Salvador Espriu (Salt, Gironès)

"El relativisme és una ideologia que s'imposa i ofega qualsevol discrepància respecte al seu dogma"

GENT AMB VALORS

“La filosofia és un fonament clau del pensament crític”

Els Premis Arnau de Vilanova, convocats pel Col·legi de Doctors i Llicenciats (CDL), arriben enguany a la 43a edició. Jordi Bertran, un dels impulsors del certamen, reflexiona sobre el paper de la filosofia a la nostra societat i sobre l'interès que encara té el jovent en aquesta disciplina.

REDACCIÓ

Els Premis Arnau de Vilanova celebren aquest 2024 l'edició número 43. Caminen, per tant, cap al mig segle de vida. Pot ser que la filosofia ens interessi més del que confessem?

Sí, per descomptat, tot i que les coses han canviat molt des de l'any 1981, quan van néixer els Premis Arnau de Vilanova. Però sí, la pervivència dels guardons és gràcies al fet que la filosofia pot interessar a tothom. De fet, molts guardonats i molts candidats són alumnes que no són exactament de lletres, sinó que són de ciències i altres procedències. La filosofia té a veure amb allò més íntim de la persona, amb l'autoconsciència, la pròpia identitat, la visió del món, sobre el que està bé i el que no, l'orientació de la vida o sobre la societat. Al cap i a la fi, tot això són temàtiques que interessin a tothom.

I interessa al jovent?

La filosofia interessa al jovent. El que ha passat amb la filosofia en l'àmbit educatiu –i per això ens hem queixat el professorat de secundària– és que realment s'han anat restringint les hores lectives dedicades a la matèria. S'han prioritzat altres assignatures i hi ha gent que ho justifica dient que aprendre a pensar es fa a totes les disciplines. Nosaltres creiem que s'ha d'encomanar aquesta tasca a una disciplina concreta com és la filosofia, de la mateixa manera que a les empreses existeix un comitè de salut, però tothom s'ha de preocupar per la salut laboral. De fet, hi ha un corrent social que demana més filosofia, matèria que

ha amplificat molt clarament la sèrie *Merlí*, de TV3, protagonitzada per un professor de filosofia.

A què creu que es deu aquest interès social creixent per la filosofia?

La filosofia és el fonament de moltes coses, entre elles, el nostre pensament crític.

Per tant, és la filosofia una de les claus perquè el jovent reflexioni sobre temàtiques com la psicologia, l'ètica o la ciutadania?

Sí, òbviament la filosofia en aquest sentit és molt àmplia i engloba molts camps: la mort, la felicitat, els camps d'extermini, l'autoconsciència, els valors en el centre educatiu mateix, l'amor romàntic, el masclisme, l'eutanàsia, el concepte de veritat, la diferència sobre què és científic i

què és pseudocientífic, la racionalitat de la religió, les paradoxes lògiques, què és una obra d'art, etc.

De les darreres edicions, hi ha algun treball que vostè recordi especialment?

N'hi ha molts. Per exemple, un participant observava el seu gos per descobrir si hi tenia telepatia, en un context de ciència i pseudociència. També hi ha hagut altres treballs impactants com el d'un alumne que va fer una visita al camp de concentració de Mauthausen per fer una reflexió sobre el genocidi i sobre l'Holocaust. Un altre va agafar tota la filmografia de la directora Icíar Bollaín pensant en la temàtica de la soledat, per posteriorment explicar les conclusions a l'Icíar, que va quedar sorpresa per raonaments als quals no havia arribat mai.

La convocatòria 2024 està oberta fins al 14 de juny. Hi ha molt de marge per a l'originalitat. Ens pot fer cinc cèntims de les categories d'aquests premis?

La categoria principal és per a alumnes de Batxillerat. Cal dir que, d'ençà que es va instaurar el treball de recerca, el nivell ha crescut molt. Després hi ha una altra categoria que es basa en les experiències didàctiques en l'ensenyament de la filosofia i on es premien pràctiques didàctiques del professorat de filosofia. I, finalment, tenim una tercera categoria destinada a alumnes universitaris on entren a concurs treballs del màster de formació del professorat i d'altres graus. Podeu consultar les bases a la web cdl.cat.

OPINIÓ

FRANCESC AMAT

Doctor en Ciència Política per la Universitat d'Oxford i investigador a l'IPERG de la UB

De la cooperació al tancament?

No deixa de ser una paradoxa que quan més necessitem la cooperació internacional i el multilateralisme –per fer front al canvi climàtic i altres amenaces globals– és quan estem vivint una fase de tancament dels països sobre si mateixos. Al cap i a la fi, la millor manera de pensar sobre el clima és com si es tractés d'un bé públic global. Perquè el canvi climàtic és, a la pràctica, una amenaça global que demana polítiques de mitigació coordinades entre països. Però ben al contrari d'això, els darrers anys observem un increment dels conflictes geopolítics i un estancament de la integració econòmica.

L'organització econòmica internacional segueix cicles i ara ens trobem en un moment feble de la cooperació internacional. Així com després de la Segona Guerra Mundial i amb els acords de Bretton Woods va iniciar-se una fase de cooperació internacional molt notable –primer amb institucions com el Banc Mundial, l'FMI i anys més tard l'Organització Mundial de Comerç (OMC)–, ara, en canvi, el paper d'aquestes institucions multilaterals sembla estancat o fins i tot qüestionat. Després de molts anys, per exemple, tornem a sentir parlar de guerres comercials i aranzels. Això, és clar, deixa en molt mal lloc l'OMC. Per altra part, les barreres a la lliure circulació de persones són cada vegada més estrictes en molts països.

Una de les característiques rellevants de la fase expansionista del comerç i el multilateralisme –entre les dècades que van del 1950 al 1990– és que aquella obertura comercial va anar acompanyada de polítiques de redistributives que permetien compensar els possibles perdedors d'aquella fase de la globalització. Dit d'una altra manera, aquells anys van créixer tant els nivells d'obertura comercial com també el pes del sector públic en moltes economies avançades. D'aquesta manera, va ser possible redistribuir els guanys del comerç internacional. En una primera fase, el comerç internacional generava creixement i guanys d'eficiència, però després la intervenció del sector públic permetia redistribuir els beneficis entre guanyadors i perdedors.

Ens podem preguntar per què ens trobem ara mateix en un cicle de tancament i no d'obertura. Hi ha diferents explicacions. Una primera pot ser que l'emergència de les potències asiàtiques, sobretot de la Xina i l'Índia, pot haver fet disminuir els incentius al multilateralisme.

Hi ha qui pensa que la integració econòmica és més senzilla quan una sola potència és hegemònica i, en canvi, molt més complexa quan hi ha rivalitat entre diferents pols econòmics com en el món d'avui. També podria ser que, després de la fase d'hiperglobalització que va iniciar-se a mitjans dels anys noranta –amb l'anomenat Consens de Washington–, el canvi de cicle apunti a una correcció.

Estudis d'economia política recents han assenyalat, però, que l'exposició a nivells creixents de globalització pot haver comportat conseqüències polítiques negatives en tenir efectes negatius sobre les condicions econòmiques locals. Així, alguns estudis mostren que el creixement d'importacions xineses a les regions europees podria haver causat un increment dels vots a partits polítics d'extrema dreta. Altres estudis van un pas més enllà i documenten que l'impacte de la globalització, quan genera estancament econòmic i desocupació, podria explicar la formació d'actituds autoritàries i el vot partidari del Brexit. Aquestes regularitats empíriques contrasten clarament amb la fase expansiva post-Bretton Woods –en la qual no hi va haver contradicció entre obertura comercial i polítiques redistributives. Així doncs, sembla que perquè el cicle expansiu del multilateralisme torni a guanyar pes caldrà tornar a fer compatibles la integració econòmica amb les polítiques de compensació.

Francesc Amat és doctor en Ciència Política per la Universitat d'Oxford i investigador a l'IPERG de la UB

“El creixement d'importacions xineses a regions europees podria haver causat un increment dels vots a partits polítics d'extrema dreta”

LA CONVERSA
MÉS JOVES, MÉS MASCLISTES?

— Als nois joves heterosexu- als, l’avenç del feminisme els fa sentir amenaçats.

— El consum de porno per part dels joves està normalitzant la violència contra les dones.

LAURA LLEVADOT

(Barcelona, 1970). Professora de Filosofia Contemporània a la UB. Ha centrat la seva tasca investigadora en el pensament contemporani, especialment en el postestructuralisme francès. Dirigeix la col·lecció d’assaig “Pensament polític postfundacional” (Gedisa), de la qual ha signat el volum *Jacques Derrida: democràcia i sobirania* (Gedisa, 2019). El 2022 va publicar *Mi herida existía antes que yo. Feminismo y crítica de la diferencia sexual* (Tusquets).

BERTA AZNAR

(Barcelona, 1982). Mestra i doctora en Psicologia per la URL. És professora i coordinadora del Doble Grau en Educació i Psicologia de Blanquerna-URL. També coordina el Màster en prevenció, detecció i intervenció de la violència sexual des d’una perspectiva interdisciplinària de Blanquerna-URL. Les seves línies de recerca són la violència masclista, la coeducació i l’educació afectiva i sexual.

MIQUEL TABERNA/CCCB

Una part dels joves de la generació Z, d’entre 16 i 24 anys, manifesten actituds molt més conservadores que les generacions precedents, d’una forma que ningú hauria imaginat. Per què s’ha produït aquesta inversió de valors?

MODERAT PER
JOAN SALICRÚ

La darrera enquesta del Centre d’Estudis d’Opinió (CEO) de la Generalitat sobre els valors dels catalans ha provocat una gran estupefacció perquè, per exemple, afirma que un 54 per cent dels joves d’entre 16 i 24 anys considera que el feminisme “ha anat massa lluny” mentre que només el 29 per cent dels enquestats d’aquesta franja assegura tenir algun interès per les mobilitzacions feministes. En la mateixa línia, un 59 per cent creu que algunes dones posen denúncies falses a les parelles per fer-los mal i per a un 47 per cent la crítica pels acudits masclistes és exagerada. L’estudi assenyala que aquest segment de la població té també un percentatge més elevat de votants d’extrema dreta que la immediatament superior, la dels millennials. La primera qüestió: els han desconcertat aquestes dades?

L.L. — A mi no per una circumstància personal: tinc un fill de catorze anys i, més o menys, ja vaig entenent que el meu discurs és diferent del discurs que existeix socialment en aquesta franja d’edat. Discutim força sobre aquestes qüestions.

B.A. — Les dades, evidentment, no m’agraden, però tampoc em sorprenen. Són qüestions que es perceben quan treballes amb joves, sobretot amb els nois. Tot i que

què segueix havent-hi un sector proper al moviment feminista, guanya terreny una creença segons la qual “ara ja hi ha igualtat” i que “la lluita feminista està anant massa lluny; ens hauríem de quedar aquí”. I sens dubte que hi ha hagut avenços, però això no significa que hi hagi igualtat encara entre homes i dones. Aquesta desigualtat, de fet, se segueix manifestant en tots els àmbits de la vida quotidiana, tant en l’esfera privada íntima com en la pública, ja que les dones seguim sense tenir accés als llocs de poder en la mateixa mesura que els homes, que és el que facilitaria aquest canvi social cap a la igualtat.

Fins ara creïem que, com més noves les generacions, més tindrien plenament interioritzats uns valors d’igualtat i sensibilitat cap a les qüestions de gènere. Ara sembla que això s’està trencant, que no serà així. Què està passant perquè no s’estigui complint el discurs que entre tots havíem fabricat?

L.L. — Hi ha, primer, un factor històric que és el de la bretxa generacional. Del 68 –de la revolució del Maig del 68– fins als anys noranta, eren els joves els que portaven un discurs emancipador, un discurs que volia canviar les coses, que volia canviar la societat, etc. I, en canvi, després de la

Secció elaborada amb la col·laboració de

ALIANÇA MATARÓ
Assegurances de salut

crisi de 2008 i arran de l'arribada del neoliberalisme, la flexibilització del mercat de treball i en general una sèrie de canvis estructurals on les tecnologies tenen un gran paper, aquesta generació més jove ja no pot mantenir aquest discurs emancipador. D'alguna manera, la flexibilització que els arriba de la forma de vida actual els porta a abraçar uns valors més conservadors. Tenen por. Veuen, per exemple, que l'empresari de si mateix –el *self-made man*– que prometia esdevenir un *yuppie* i guanyar-se bé la vida en realitat és un precari. Quan això passa, la tendència és retornar a valors antics, als de tota la vida. I el discurs de dretes això ho ha entès perfectament i per això és el discurs que està fabricant a les xarxes, que influeix i que qualla en aquesta generació. Per tant, hi ha un factor històric i un de socioeconòmic.

De totes maneres, paradoxalment, també cal dir que aquesta generació és molt més flexible en termes de gènere que no ho era la del 68 ni tampoc la dels anys noranta, que eren molt més patriarcal que l'actual. Sens dubte. Jo, per exemple, tinc alumnes trans a la meua classe, cosa que no passava fa deu anys. I alguns dels joves de la meua classe passen de tenir relacions heterosexuales a tenir relacions homosexuals amb una certa fluïdesa, cosa que tampoc passava fa poc. És a dir, malgrat les dades que has comentat al principi, es pot dir que veritablement el feminisme ha guanyat i està guanyant en el sentit que ha transformat moltes relacions sexuals i de tota mena.

Ara bé, tornem-hi: això, als nois joves que es reconeixen dins del model heterosexual masculí, també els fa sentir amenaçats. I això, per tant, podria explicar aquesta reacció. A més canvi, més reacció. Però, *de facto*, insisteixo, ja estan canviant les relacions i això no s'aturarà.

Fins a quin punt creieu que aquest context de por, d'incertesa amb el futur, fa tornar conservador aquest segment de joves?

B. A.— Estic d'acord que hi ha molta més heterogeneïtat i obertura en la societat actual. Però, tot i així, centrant-nos en la situació de l'home i la dona, sí que penso que hi ha hagut un retrocés en alguns aspectes, també en l'àmbit sexual. Per exemple, la normalització del consum de pornografia per part de joves i adolescents està creant

també una desigualtat més gran i una acceptació de la violència en l'àmbit sexual. És a dir, per un costat anem avançant pel que fa a l'heterogeneïtat i l'acceptació de relacions no heterosexuales, però, per altra banda, pel que fa a les relacions heterosexuales estem veient un retrocés.

El feminisme, que cerca la igualtat entre els homes i les dones, ho fa a través d'una anàlisi de la realitat social actual i passada. Però això no es pot quedar aquí: ha de proposar canvis per reequilibrar aquesta situació. I el que passa és que aquests canvis que es proposen moltes vegades no són ben rebuts sobretot pel col·lectiu que ha estat privilegiat fins ara, que és el dels homes. És el col·lectiu que, com a classe, com a grup social, històricament ha

“La flexibilització que els arriba de la forma de vida actual porta els joves de 16 a 24 anys a abraçar uns valors més conservadors, perquè tenen por. A més canvi, més reacció”

subordinat l'altre, que són les dones. I això, evidentment, als homes els genera moltes resistències.

Estic d'acord amb la Laura quan fa la reflexió sobre com un discurs d'extrema dreta ha pogut captar la necessitat que sembla que tinguin alguns joves d'agafar-se a valors conservadors. S'està enganxant molt els joves des d'aquest discurs de la negació, per exemple, de la violència cap a les dones. I amb això el que fas és negar a les dones al dret a ser protegides davant d'aquesta violència específica, que existeix. Però malgrat això, moltes vegades, els joves prefereixen agafar-se a aquests discursos abans que perdre privilegis o esforçar-se a canviar aquelles idees. Penso que això també té un rol important en el que ens estem trobant ara mateix.

Tampoc no podem perdre de vista que el patriarcat té un bagatge històric que manté avui dia. Que les dones són unes mentideres i unes manipuladores, que són recargolades... aquesta mentalitat encara pesa molt. Un exemple és el cas de les denúncies falses per violència de gènere, quan s'ha demostrat que només un 0,01% de les denúncies per violència de gènere ho són, de falses.

L'enquesta del CEO també observa un repunt de posicions d'extrema dreta en la Generació Z, en el sector masculí, doblant per exemple la generació dels millennials, els que tenen just a sobre. I no és cap secret que formacions com Vox tenen predicament en la generació més gran però també en la més jove, en els dos segments de la piràmide d'edat. Això sí que sembla rellevant en la mesura que el vot té conseqüències en el conjunt de la societat. Fins a quin punt pot ser degut a aquesta rebel·lia de la qual parlàvem abans?

L.L.L.— S'ha d'entendre que la rebel·lia que tenen aquests joves és una inconformitat davant del món que hi ha. I és una inconformitat que, curiosament, ara les dretes saben aprofitar i les esquerres, no. També perquè, paradoxalment, les esquerres s'han tornat molt conservadores i ja no proposen cap valor mínimament interessant; gestionen el que hi ha i prou. Les esquerres semblen no prometre res, sinó que són les dretes qui ho fan, però és clar, en el seu cas és un canvi cap enrere. A més, estan prometent, d'alguna manera, el

retorn a un estadi de pacificació que tampoc ha existit mai, en realitat.

Però tornant cap a la qüestió del gènere, un dels problemes de l'esquerra ha sigut entendre la qüestió del feminisme no més en termes d'igualtat i d'igualtat entre dones i homes. Perquè aleshores no s'acaba d'entendre el que passa. És “simplement” que els privilegiats no volen deixar els seus privilegis, és a dir, l'home no vol deixar de ser privilegiat? Per mi la crítica ha de ser més profunda, s'ha de construir com una crítica al patriarcat, a com està construït; ha de ser una crítica alliberadora, tant per als homes com per a les dones. Perquè tampoc els homes surten tan beneficiats del patriarcat.

Fixem-nos-hi. Tota aquesta qüestió de la violència en la sexualitat, que té a veure amb la incapacitat de relacionar-se amb algú altre, amb la incapacitat de tenir relacions que no siguin de dominació. Això té a veure amb com està construïda la masculinitat. En aquest sentit, m'agradaria posar sobre la taula una pregunta: una masculinitat que no passi per la dominació és pensable? Jo de fet prefereixo parlar de *cosos feminitzats* més que parlar de *dones*. Crec que les víctimes de la violència són tant les dones com els *queers*, com els homosexuals, com els trans, com fins i tot els nens. És a dir, hi ha una sèrie de cosos que reben una violència que és estructural i que molts homes la practiquen perquè se senten, d'alguna manera, com si se'ls demanés que per ser homes haguessin d'establir relacions de dominació. En aquest sentit, una tasca que el feminisme té pendent de completar, tot i que s'està fent, és la de deconstruir tant la masculinitat com la feminitat tal com han sigut enteses fins al moment.

És la dificultat dels homes joves de construir-se com a homes però d'una forma diferent el que podria provocar aquestes actituds?

B. A.— Des de la perspectiva feminista, també crec que s'hauria d'apostar per ajudar a deconstruir la masculinitat i deconstruir la feminitat. La feminitat i la masculinitat des del punt de vista de les construccions socials, d'imposicions socials, de com s'han de comportar i com han de ser els homes i com han de ser les dones. Al cap i a la fi, això és el que genera és

aquesta desigualtat entre els sexes, entre els homes i les dones.

En aquesta part estic d'acord amb la Laura. En el que no acabo d'estar d'acord és en la finalitat del feminisme. Penso que el feminisme és un moviment en què el subjecte polític ha de ser la dona. Les nenes i les dones, per afinar. Hi ha altres moviments, com el col·lectiu LGTBI, que té les seves guerres, les quals em semblen totalment legítimes. Però el feminisme ha de lluitar per la igualtat i per l'emancipació de les dones com a col·lectiu.

Tornant al que preguntaves explícitament sobre les preferències electorals d'aquest segment jove de població: jo també faré una crítica a les esquerres, però diferent de la que ha fet la Laura. L'esquerra, en algunes ocasions, amb el seu afany de ser sempre progressistes –evidentment,

“L'esquerra a vegades està acceptant algunes coses de forma molt acrítica. I això pot portar la gent jove a votar partits més conservadors, amb valors als quals es poden aferrar”

perquè és el que defineix ser d'esquerres–, a vegades està acceptant algunes coses de forma molt acrítica. I justament això també pot portar, potser, la gent jove a qüestionar-se l'adequació de votar aquests partits i els pot encaminar a votar partits més conservadors, que conserven alguns valors als quals es poden aferrar i amb els quals se senten, segurament, més còmodes.

Més enllà que uns joves abracin valors més conservadors dels que havíem suposat que tindrien per mena d'educació que s'imparteix avui a les escoles, com podem revertir les actituds clarament extremistes i masclistes d'aquesta franja de nois de setze a vint-i-quatre anys? Quins valors caldria reivindicar per tal d'intentar canviar aquestes actituds?

B. A.— La clau està un cop més en l'educació, perquè és la manera a través de la qual podem fomentar de forma conjunta entre els diversos agents educatius –família, escola, mitjans, governs– una mirada crítica envers la situació actual.

La família hauria de poder mostrar als infants i als adolescents les desigualtats existents i una perspectiva que fomenti el pensament crític, ajudar-los a entendre la necessitat del feminisme i que aquest no culpa ningú sinó que només assenyalava la realitat, els problemes existents. Que hi ha una desigualtat laboral entre homes i dones, que persisteix una manca de responsabilitat a la llar, i que les agressions de les quals tots tenim coneixement realment existeixen, i que tot això ve d'una menysvaloració de les dones a la societat, que segueix existint.

L'escola hauria d'anar en la mateixa línia, tenint en compte que és un entorn privilegiat per debatre, per discutir, per analitzar casos i promoure el pensament crític. En aquest sentit, em sembla importantíssima la implementació de la coeducació a les escoles, que avui dia, per sort, ha passat a ser, en els nous decrets d'educació a Catalunya, un vector pedagògic clau. Això segur que generarà canvis en aquesta línia.

Al final, l'objectiu hauria de ser generar relacions més igualitàries i que els nens i les nenes puguin viure unes vides més plenes, més lliures. També, des del moviment feminista, hauríem de poder mostrar els avantatges que té, tant per a homes com

“Una part dels canvis que necessitem són legislatius; les lleis que tenim són patriarcals, encara. Fa quatre dies la violència domèstica no estava penada”

per a dones, viure en una societat justa i igualitària. I de vegades ens costa, això, a les feministes, perquè ja tenim prou feina intentant canviar el món per haver d'anar convenent els homes de fer-ho junts, però és que realment crec que és necessari. L'experiència que tenim moltes feministes és que al final, quan ho reflexionem amb els homes que han esdevingut els nostres aliats, veiem que aquesta presa de consciència ve perquè n'han parlat amb feministes. El feminisme ha d'ajudar a crear unes relacions més sanes i saludables entre tots.

L.L. — Una part dels canvis que necessitem són legislatius, perquè les lleis que tenim són patriarcals, encara. Per exemple, fa quatre dies la violència domèstica s'entenia així, com si fos una cosa quotidiana, i ni tan sols estava penada. Que això deixés de ser així ha requerit uns canvis legals, igual que en el seu moment va ser possible el dret a l'avortament o tantes altres coses.

Però d'altra banda, estic d'acord en què la qüestió de l'educació és fonamental però no només pensant en el que es fa a les escoles sinó a tot arreu, perquè l'educació que estan rebent els nanos per internet potser influencia més que la de l'escola. En aquest sentit, és necessari fer una anàlisi seriosa del patriarcat. No crec que haguem d'anar cap a la igualtat en la mesura que impliqui un procés de masculinització de les dones, sense canviar res de l'estructura per evitar que això passi. Perquè sinó el que s'esdevé és que hi ha dones en llocs de poder, sí, però les institucions segueixen sent masculines i masculistes i androcentrades; no canvia res perquè les dones estan fent el paper d'homes. En canvi, em semblen molt més interessants totes les aportacions que impulsen els moviments LGTBI en la mesura que posen en qüestió

“La família hauria de poder mostrar als infants i als adolescents les desigualtats existents i una perspectiva que fomenti el pensament crític”

la divisió tradicional entre homes i dones. I això sí que em sembla un canvi estructural que és interessant que arribi a la població més jove. Podem començar a pensar-nos fora de la identitat d'home o de dona? A organitzar la societat d'una altra manera? A qüestionar la institució familiar?

Per tant, hi ha molta feina a fer des de l'àmbit educatiu, però a partir d'una anàlisi més profunda, que no es refereixi només a la qüestió de la igualtat dintre d'una societat que ja ens sembla bé com funciona. Perquè no, no ens sembla bé com funciona.

MONOGRÀFIC

La setmana laboral de quatre dies

Caminem cap a una societat on treballarem “només” quatre dies i en descansarem tres? O aquest és un somni que tan sols podran gaudir uns quants?

REPORTATGE
Joan Salicrú
Un pas més en una llarga història

ENTREVISTA
Joan Sanchis
“La reducció del temps de treball ofereix un horitzó esperançador”

OPINIÓ
Setmana 4+3?
En contra, des del gènere i la salut
Anna Ginès

OPINIÓ
La reducció de la jornada, un *win-win* per a tothom
Marta Junqué

OPINIÓ
Jornada 4+3: Utopia o futur?
Sara Berbel

Un pas més en una llarga història

La decisió del govern espanyol de reduir la jornada laboral de 40 a 37,5 hores és un pas intermig per arribar a les 35 hores en un futur proper. Però apunta a l'horitzó de les 32 hores, en la qual es podria treballar durant quatre dies i descansar-ne tres. Seria un episodi més en una llarga història de lluita perquè la vida no sigui només treballar.

JOAN SALICRÚ

La jornada de vuit hores o la setmana de quaranta hores fa referència a la gran conquesta aconseguida pel moviment obrer fins al moment present en relació a la seva la jornada de treball. En els inicis d'aquesta reivindicació també es parlava del moviment per la jornada reduïda, que va tenir el seu origen en les penoses condicions de treball de la Revolució Industrial a Gran Bretanya a mitjan segle XVIII. El fet és que durant la Revolució Industrial la producció en grans fàbriques va transformar la vida laboral tradicional, tant de la mà d'obra d'origen rural com gremial, imposant llargues jornades i condicions de treball properes a l'esclavitud. I, de fet, no s'aplicava la regulació, establerta des de 1496 a Gran Bretanya, segons la qual la jornada de treball durava com a màxim quinze hores, des de les cinc del matí fins a les vuit del vespre. Les condicions de treball sense regulació ni control deterioraven la salut, el benestar i la moral dels treballadors.

Ja el 1810, el socialista utòpic Robert Owen va difondre la idea que la qualitat del treball d'un obrer té una relació directament proporcional amb la qualitat de

En dos-cents anys s'ha passat de no tenir límits horaris a l'hora de treballar a fer-ho, a Europa, màxim vuit hores durant cinc dies a la setmana

vida d'aquest, per la qual cosa era indispensable brindar millores en salari, habitatge, higiene i educació; prohibir el treball infantil i determinar una quantitat màxima d'hores de treball de deu hores i mitja. El 1817 va formular l'objectiu de la jornada de vuit hores i va encunyar el lema de les "vuit hores de treball, vuit hores d'esbarjo, vuit hores de descans". De mica en mica, el seu programa s'aniria complint.

Deu hores a Anglaterra, dotze a França
El 1847, a Anglaterra, una llei va concedir a dones i nens la jornada de deu hores. Tots els obrers francesos van aconseguir la jornada de dotze hores després de la revolució de febrer de 1848. Als EUA, el 16 d'agost de 1866 el Congrés Obrer General, a Baltimore, va declarar com a primera i més important exigència dels treballadors, "la promulgació d'una llei fixant en vuit hores per a tots els Estats Units la jornada normal de treball". Vint anys més tard, el 1886, el president Andrew Johnson va promulgar l'anomenada Llei Ingersoll, que va establir la jornada de vuit hores, encara que amb clàusules que permetien augmentar-la a catorze i divuit.

Així i tot, a causa de la falta de compliment de la nova llei, les organitzacions laborals i sindicals es van mobilitzar per fer-la complir. I el primer de maig de 1886, dos-cents mil treballadors van anar a la vaga mentre que uns altres dos-cents mil van conquerir les vuit hores amb la simple amenaça de parar. A Chicago, on les condicions dels treballadors eren molt pitjor que a altres ciutats del país, les mobilitzacions van seguir els dies 2 i 3 de maig, donant lloc el dia 4 a la Revolta de Haymarket, recordada internacionalment amb la celebració del Primer de Maig. Gràcies a això, a finals de maig de 1886, diverses patronals nord-americanes van accedir a atorgar la jornada de vuit hores a centenars de milers d'obrers.

A Espanya, aquesta decisió no arribaria fins el 1919, arran de la vaga de La Canadenc a Barcelona: després de 44 dies d'aturades organitzades per la CNT, Álvaro de Figueroa, president del Consell de Ministres, va signar el 3 d'abril el *Decret de la jornada de vuit hores*. Espanya es

va convertir així en el segon país del món en introduir per decret la jornada de vuit hores, després de la Rússia soviètica. Però haurien de passar molts més anys perquè això passés a ser una realitat pel gruix dels treballadors: malgrat una llei de la República, el 1931, les quaranta hores de treball setmanal no es generalitzarien fins el 1983, quan l'Estatut dels Treballadors va incorporar aquesta menció.

I d'aquí ja saltem a l'actualitat. El darrer moviment en aquesta transició constant arriba a finals de 2023, quan l'acord de govern entre el PSOE i Sumar inclou –a petició d'aquests darrers– una jornada laboral de 37,5 hores per a tothom (ja la feien els funcionaris), equiparant-se així a França, on arran de la llei Aubry de 1998 (la de les 35 hores), el 2005 s'havia arribat a una mitjana global de 37,6 hores setmanals pel conjunt de treballadors francesos. Era, però, un punt d'equilibri entre la proposta de Sumar, d'arribar a les 35 hores ja en aquesta legislatura, i el que va acceptar el PSOE. I, en realitat, aquesta proposta era una primera fase per arribar a les 32 hores setmanals el 2032, sempre sense minva del salari. Però quin sentit tindria ara anar un pas més enllà i treballar –potser– no cinc dies sinó quatre, encara que féssim una hora de més?

Una revolució en la vida quotidiana

Una jornada de 32 hores significaria una nova configuració del calendari per a tota la societat i una autèntica revolució pel comú de les persones, excepte per les que seguisin treballant el cap de setmana, que veurien augmentada la seva càrrega de feina.

En tot cas, un dels grans arguments dels defensors d'aquesta proposta seria una millor conciliació global entre l'entorn personal i el laboral (un trenta per cent de les persones treballadores el 2022 declaren que les seves feines els impedeixen passar temps en família) tot i que precisament d'altres el que diuen és que caldria treballar una hora menys cada dia perquè la conciliació fos molt més constant.

Altres recorden que en moltes oficines els divendres es treballa estrictament fins les tres de la tarda, cosa impensable fa pocs anys, de manera que la rebaixa

d'hores totals ja ha començat encara que sigui sense provenir d'una nova legislació. Per tant, no sembla estrany pensar que el món camina cap a una nova distribució del temps en què l'espai per a l'oci, la família i la pròpia persona ocuparia pràcticament la meitat del calendari setmanal.

En tot cas, ja hi ha qui ha fet la prova: Islàndia, el Regne Unit, Espanya i Portugal, en nivells diversos (i cal tenir en compte que a Bèlgica la possibilitat de treballar quatre dies ja existeix, tot i que sense rebaixa de les hores). A l'antiga Lituània, el projecte pilot va començar el setembre de 2022 i abasta un miler d'assalariats: tres mesos després de l'inici de l'assaig, el 85 per cent dels treballadors havien millorat en almenys un símptoma de deteriorament psíquic: ansietat (un 21 per cent menys), la fatiga (un 23), l'insomni (un 19), els estats depressius (un 21), la tensió (un 21) i la soledat (un 14), segons l'informe elaborat pels coordinadors del projecte, impulsat pel Ministeri de Treball portuguès. I encara més: per mudar-se a una empresa on hagués de treballar de nou cinc dies, exigirien una pujada salarial del 20 per cent.

Per la seva banda, les xifres de les proves fetes al Regne Unit van per allà mateix, si fa no fa. Així, el 89 per cent de les empreses que van participar en un programa pilot que reduïa la jornada laboral a 31,6 hores continuen implementant la política un any després; més de la meitat dels gerents van admetre que va tenir un impacte positiu en la seva organització i un 96 per cent dels treballadors va

Actualment rara és l'oficina que conté vida un divendres més enllà de les tres de la tarda, una cosa que fa unes dècades era simplement inimaginable

1983

Any

en què de forma definitiva es van generalitzar a Espanya les quaranta hores de treball setmanal, tot i que teòricament s'havien establert el 1919 després de la vaga de la Canadenc.

85

per cent

dels treballadors participants en una prova pilot a Portugal de les 32 hores setmanals van indicar que havien millorat en almenys un símptoma de deteriorament psíquic.

sentir que la seva vida personal se n'havia beneficiat.

València, prova pilot en una ciutat

L'abril de 2023 València es convertia en la primera urbs del món que assajava la setmana de quatre dies. El seu Ajuntament va decidir introduir alguns festius més a un mes que ja contenia algunes festivitats per comprovar com seria una jornada de quatre dies de treball. Els primers resultats indiquen que la satisfacció dels empleats va millorar: el 37,7 per cent d'ells afirmava que havia pogut augmentar la seva activitat física i un 35 afirmava que, en disposar de més temps lliure, havien pogut preparar o menjar productes elaborats a casa. L'increment en l'exercici i la millora de la dieta havia fet que els nivells d'estrès milloressin en un 34,9 per cent entre les persones que van participar a la prova.

JOAN SANCHIS

“La reducció del temps de treball ofereix un horitzó esperançador”

L'autor del llibre *Quatre dies* (Sembra) defensa la setmana 4+3, però alerta que aquesta reducció de la jornada laboral hauria d'estar lligada a una reflexió respecte de quin model de país volem.

MARIA COLL

Avui, molts estats, independentment de la salut del seu mercat de treball i de la seva situació econòmica, es plantegen la reducció de la jornada laboral. Què ha provocat aquesta tendència?

La reducció del temps de treball és una tendència natural i visible durant els darrers dos-cents anys. I, d'ençà de la revolució industrial, s'ha reduït moltíssim. Fins aquell moment eren habituals les jornades de més de cinquanta hores setmanals, el treball infantil i no hi havia una regulació estricta del temps de treball; però, a partir de la segona meitat del segle XIX, es va començar a normativitzar la jornada laboral i també va aparèixer, a les fàbriques, el conflicte entre el treball i la productivitat. Els nous avenços tecnològics buscaven optimitzar el procés productiu i d'alguna manera això també va contribuir a reduir el temps de treball.

Però no tots els avenços tecnològics han provocat aquesta reacció.

No. La situació més anòmala l'hem viscut a les darreres dècades, quan s'han produït avenços tecnològics i científics molt importants (Internet, intel·ligència artificial,

etc.) però això no ha revertit en la reducció del temps de treball. Avui, com a mínim legislativament, seguim tenint la mateixa jornada laboral de vuit hores i quaranta hores setmanals de fa cent anys i la majoria de països s'han estancat en aquesta proposta. La reducció del temps de treball només s'ha produït a conseqüència de l'augment de la temporalitat, element que empobreix i precaritza i que no és desitjable. Ara bé, els darrers anys sí que s'ha notat una creixent desistematització del temps de treball. Al contrari del que va passar durant la Revolució Industrial, moment en què les jornades laborals van tendir a igualar-se, avui, tendeixen a fragmentar-se.

Queda molt lluny la imatge dels obrers entrant junts, a la mateixa hora, a una empresa o fàbrica.

Absolutament. En aquest moment existeix una diversitat de franges horàries molt gran. Hi ha treballadors que tenen una incertesa enorme respecte dels seus horaris laborals i, inclús, hi ha treballadors *on demand*, professionals contractats sota demanda. Per tant, hem avançat cap a un

moment en què no tan sols no s'ha reduït el temps de treball sinó que aquest encara ha esdevingut més incert.

Per què s'ha estancat aquesta tendència a la reducció del temps treballat?

Perquè no hi ha hagut una redistribució dels guanys de productivitat coherent amb els avenços que s'han produït. Les fites de la Revolució Industrial es van aconseguir gràcies a la potència del moviment obrer i sindical, però, fins ara, això per a ells no era una prioritat. Per tant, els guanys en productivitat de les darreres dècades han anat a parar a la reducció dels costos laborals i als beneficis empresarials. Però, fruit d'aquesta fragmentació de l'organització del temps de treball, darrerament han sorgit diverses tensions socials, ambientals i econòmiques que estan fent que avui s'estigui posant en dubte aquest model d'organització i que apareguin noves propostes com la reducció del temps de treball o la jornada de quatre dies laborables.

Suposo que la pandèmia i l'aplicació del teler treball també ha accelerat aquest debat.

La pandèmia ha posat al descobert aquestes tensions i la incoherència entre la cultura presencialista i la productivitat. Ha deixat clar que el treball a distància també pot resoldre moltes feines que abans es feien en horaris laborals més extensos. I, finalment, també ha evidenciat les contradiccions de la societat treballcentrista –en la qual tot gira al voltant del treball, inclús l'accés a les polítiques de l'estat del benestar–; una societat que té unes connotacions molt nocives, perquè no tothom té la possibilitat d'esforçar-se, i que deixa molta gent al marge. El treball avui és una identitat social i en el moment que esdevé un problema (atur, precarietat...): què passa amb les persones? La pandèmia ens va ajudar a reequilibrar les nostres prioritats i a apostar per model de treball més flexible amb la vida.

Sota una mateixa idea –reducció de les hores de treball–, avui, hi ha diverses propostes sobre la taula: setmana de quatre dies, setmana de cinc dies laborables però 35,5 hores setmanals... Ens hem de posar d'acord amb un model per evitar el caos o es poden aplicar tots simultàniament?

Ens hauríem de preguntar fins a quin punt de flexibilitat és desitjable. Per una banda, és necessari un cert grau de flexibilitat: per a l'empresa, segons el seu nivell de productivitat, però també per al propi treballador, segons la seva situació personal i familiar. I, per això, necessitem una legislació més flexible i diversa. Però, al mateix temps, hem de ser capaços de protegir certes coses d'aquesta previsibilitat: quantes hores has de treballar, quin salari tindràs... cal assegurar una sèrie de certes que, actualment, els joves, no tenen. I això els genera problemes de salut mental i frustracions.

Quan parlem d'un model de setmana de quatre dies laborables, també coneguda com a Setmana 4+3 (quatre dies de feina i tres d'oci), a què ens referim?

Actualment, la setmana laboral de quatre dies està associada a la setmana laboral de trenta-dues hores. La idea dels quatre dies laborables ja es va plantejar ens els anys setanta i vuitanta del segle XX, als Estats Units, però es va fer des d'una perspectiva exclusivament empresarial. Aleshores es parlava d'una compactació de la setmana laboral: treballar quaranta hores laborals

ANALISTA DEL MÓN DEL TREBALL

Joan Sanchis va estudiar Economia a la Universitat de València. Després de les eleccions a les Corts Valencianes del 2015, es va convertir en assessor del secretari autonòmic d'Ocupació, Enric Nomdedéu. Des d'aquest càrrec, va treballar al voltant de la proposta de reducció de la jornada laboral a les 32 hores setmanals. El 2022, va publicar el llibre *Quatre dies* (Ed. Sembra). També exerceix com a professor associat al Departament d'Economia Aplicada de la Facultat d'Economia de la Universitat de València.

“Necessitem una legislació laboral més flexible, però, al mateix temps, per no caure en problemes de salut i frustració, hem de ser capaços de protegir certes coses d'aquesta previsibilitat”

La setmana laboral de quatre dies

en només quatre dies. Però això és una intensificació del temps de treball: treballes menys dies però més hores cada dia. Res a veure amb la proposta actual.

La proposta actual té beneficis tant empresarials com socials?

Sí, aquesta proposta té una part impulsada per les empreses, que pateixen un índex alt d'absentisme, fuga de talents, problemes de productivitat, etc. En aquest sentit no podem obviar que la proposta també té riscos, ja que parlem d'una reducció de la jornada laboral però no dels salaris i això vol dir que l'empresa ha d'assumir els costos laborals o que la productivitat ha d'augmentar a través de la millora dels processos productius,

per exemple, reduint les hores de reunions. I, des del punt de vista social, aquesta proposta ha sorgit en un moment en què guanyen terreny les preocupacions vinculades a la salut física i mental, el canvi climàtic, les desigualtats de gènere, etc. S'ha comprovat empíricament que la reducció de la jornada pot tenir efectes beneficiosos per a la nostra societat. En definitiva, la unió d'aquestes dues perspectives ha fet que aquestes iniciatives, també des de l'àmbit públic, comencin a avançar tímidament.

La setmana laboral de quatre dies és viable per a tots els treballadors?

Avui, en el mercat laboral observem una polarització del temps de treball. A la part alta

de la piràmide hi ha la gent més formada i qualificada, la qual fa més hores de les contractades i la majoria no pagades. Una empresa sempre espera dels seus executius que contestin missatges les vint-i-quatre hores del dia. Dit d'una altra manera, els grups més privilegiats i amb salaris més alts són avui els més pobres en temps. La feina els absorbeix la vida. En canvi, a la part baixa de la piràmide, entre la població no qualificada detectem que no hi ha prou hores de feina per a ells. No tenen hores laborals suficients per aconseguir un salari digne. Segons dades de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), un vuitanta per cent de la població afirma que vol treballar més, però no per plaer, sinó per millorar el seu estatus precari.

Això vol dir que a l'hora de la veritat no es podria aplicar la jornada de quatre dies a totes les empreses?

Actualment s'està posant en dubte un model unitari com va ser la jornada de vuit hores, perquè cada sector té les seves particularitats. S'està posant en qüestió respecte d'unes dinàmiques polítiques que nosaltres mateixos hem decidit: volem competir amb tot el món, volem ser un país de serveis, tenir economies de plataformes...? Potser ens hem de començar a plantejar tot això. Tots els sectors poden avançar en la reducció del temps de treball, sense reducció salarial, però és evident que no tindrà les mateixes conseqüències arreu. En el sector serveis, per mantenir els horaris, potser s'hauran de contractar més persones, però no passa res, fa temps que en moltes empreses funciona el sistema de torns. Però tot això forma part de la mateixa reflexió: quin tipus de país volem ser?

Però, per exemple, mestres o sanitaris podrien acollir-se també a la setmana de quatre dies laborables?

La normalització del model de cinc dies laborables va coincidir amb la construcció de l'estat del benestar, per tant, tots els serveis públics també van adaptar-se a aquest horari. Aleshores, si avancem cap a un nou paradigma, en comptes de tenir un cap de setmana de dos dies a tenir-lo de tres, això, evidentment, també demana un

replantejament dels serveis públics; però, també, una millora de les infraestructures relacionades amb el tema de les cures o de la criança, com ja tenen els països nòrdics. Parlem d'un debat que afecta molts àmbits i que és molt de fons: la racionalització horària general. També hem de deixar clara una cosa, la proposta que en aquest moment té més partidaris és una reducció general horària o una jornada laboral de quatre dies amb rotació de torns, això no vol dir que el divendres tot estigui tancat.

Per tant, el dia extra no laborable del treballador no sempre seria el mateix...

Exacte. Per tant, una conseqüència negativa d'aquesta reducció podria ser que la gent cada vegada tingués horaris laborals més estranys. Això avui és un debat, però quan es va introduir la setmana de vuit hores tampoc estava tot ajustat. Aquest model té una sèrie de beneficis, però també demana que paral·lelament s'abordin una sèrie de canvis necessaris al model productiu. Per exemple, estem disposats a restringir els horaris dels models d'obertura dels serveis? Ara més aviat anem cap al model contrari: cada cop obren més dies i tanquen més tard. A més, per l'actual moment de precarització, diversificació i polarització cada vegada som menys capaços de solidaritzar-nos amb els altres. La lluita unitària dels treballadors que hi havia durant la Revolució Industrial s'ha perdut.

Els treballadors avui som menys solidaris, però com a proposta, la jornada de quatre dies és més solidària?

És més solidària en termes de cohesió social. Durant les darreres dècades hem tingut un progrés molt important des d'un punt de vista econòmic i tecnològic. Per exemple, pensem en el sector de la banca. Aquest sector avui pot funcionar amb uns costos laborals molt menors que ara fa uns anys, la qual cosa ha fet que els seus beneficis hagin incrementat de forma substancial. Per tant, per què és més solidària aquesta idea de reducció del temps de treball? Perquè permetrà distribuir aquests guanys de productivitat de forma més equitativa i assolir un nou contracte social entre capital i treball, com va passar després de la Segona Guerra Mundial.

La setmana laboral de quatre dies

“Des de la patronal aquesta proposta es considera una eina de cohesió social. En aquest moment, la pregunta ja no és si és factible, sinó com es portarà a terme. És una qüestió de temps”

Si alguns treballadors queden exclosos d'aquesta reducció, podem parlar d'una proposta justa?

En l'actual context laboral, en què aquesta proposta només s'aplica en empreses particulars i en sectors concrets, sí que pot contribuir a augmentar aquestes diferències. En el curt termini pot pujar la polarització, però això és una etapa necessària per arribar a una extensió major.

I realment és més sostenible?

Per poder desenvolupar idees sostenibles i per tenir comportaments més sostenibles les persones necessitem temps. Necessitem temps per a viatjar en tren en comptes de cotxe o avió, per a preparar-nos el nostre propi menjar, etc. Necessitem alliberar part del nostre temps lliure per dedicar-lo a lluita cap a l'emergència climàtica. Evidentment això no és una regla de tres. Una persona que té un cap de setmana de tres dies també pot fer una escapada en avió i incrementar la intensitat ambiental dels patrons de consum. La reducció del temps de treball no ho pot resoldre tot de forma

automàtica sense canviar res de la societat, especialment, els nostres patrons de consum. La reducció de temps del treball és una part de la solució dels nostres problemes, però no “la solució” per si mateixa. En aquests moments, però, és una de les poques propostes que tenim sobre la taula que concilia diferents aspectes i que ens ofereix un horitzó esperançador.

Els crítics també asseguren que és un model pensat per a les classes mitjanes i altes. És així?

Hem de començar per algun lloc. Perquè hi hagi persones que estiguin molt malament, no vol dir que altres no puguin avançar. Per crear un nou paradigma és important que alguns avancin. Avui, en diverses taules de negociació entre patronal i sindicats es parla d'aquest nou model perquè s'ha vist que ha funcionat. En alguna part ha de començar i, per a bé o per a mal, ha començat en empreses tecnològiques i en treballs d'alta ocupació. De fet, aquest argument va lligat a un altre tema que també s'hauria de debatre: la desvinculació dels ingressos al treball, per exemple a través de mecanismes com la Renta Bàsica Universal. Hem de començar a garantir a totes les persones una sèrie de recursos independentment del seu accés a la feina. A les constitucions es garanteix el dret al treball, però ningú el pot prometre, especialment amb l'entrada de la IA.

Qui està menys preparat per un canvi així: els empresaris o els treballadors?

Si ens fixem en la realitat i si l'observem objectivament, hi ha motius per a l'esperança. El debat sobre la reducció del temps de treball no és nou; s'ha fet a França, a Alemanya... però avui es comença a plantejar en termes més realistes, més factibles i políticament de forma més transversal. La jornada laboral de quatre dies s'ha debatut al Fòrum Econòmic Mundial de Davos, una trobada que no és pas referent dels valors i de progressisme. Des de l'empresariat aquesta proposta es considera una eina de cohesió social i, per tant, una aposta, a la llarga, pel consens i l'estabilitat. En aquest moment, la pregunta ja no és si la reducció del temps laboral és factible, sinó com es portarà a terme. És una qüestió de temps.

La setmana laboral de quatre dies

ANNA GINÈS

Professora de Dret del Treball a ESADE

SETMANA 4+3? EN CONTRA,
DES DEL GÈNERE I LA SALUT

En els darrers anys s'ha generalitzat la idea de reduir la jornada laboral. Entre les mesures més mediàtiques de l'acord de Govern entre PSOE i Sumar hi ha la reducció de la jornada i, tot i que no hi ha una proposta legislativa sobre la taula, sembla que s'aposta per una reducció esglaonada fins a 38,5 hores el 2024 i 37,5 hores el 2025.

Sens perjudici de l'interès d'aquesta reducció proposada pel Ministeri de Treball –que permetria l'equiparació amb altres països de la UE, la jornada de molts convenis col·lectius i l'Administració Pública–, caldria una reducció més gran del temps de treball, que sindicats i organitzacions com la Time Use Initiative fixen en 32 hores setmanals.

La reducció de la jornada és una mesura necessària per garantir una major racionalització del temps de treball. Segons l'OIT i Eurofound (2019), el 22 per cent de les persones de la Unió Europea treballa durant el temps lliure i el 15 per cent treballa per sobre de la jornada màxima. A més, a Espanya hi ha una dificultat especial per desconectar de la feina: el 60 per cent de les persones consulta el correu electrònic fora de la seva jornada, percentatge substancialment superior al 30 o 40 per cent registrat en altres països europeus (Time Use Initiative, 2023).

Així mateix, reduir la jornada laboral tindria un impacte positiu en termes de productivitat. Tot i que a l'Estat espanyol és un dels estats on es treballen més hores, no és un dels més productius, al contrari. De fet, hi ha molts estudis que relacionen increments en la productivitat quan s'augmenta el benestar de les persones treballadores, sigui per reduccions en la jornada, introduint flexibilitat en la gestió del temps o millorant les seves capacitats de conciliació de la vida laboral i familiar.

En el context d'aquest debat, s'ha estès molt la idea de la setmana dels quatre dies laborables. Qui no ha pensat

que la vida seria més fàcil amb un cap de setmana de tres dies? Són nombroses les empreses que han engegat proves pilot per implementar la jornada de quatre dies i en moltes s'han traduït en increments en el benestar de les persones treballadores i, en conseqüència, en la seva productivitat.

Tanmateix, en aquest flirteig amb el desig de la generalització dels caps de setmana "llargs", no podem oblidar les implicacions de gènere i salut que tenen les llargues jornades laborals. Concentrar la reducció de la jornada per ampliar el cap de setmana implicaria mantenir la situació actual els quatre dies laborals restants, i això té fortes implicacions de gènere i salut.

Impactes negatius de les llargues jornades laborals

Les llargues jornades laborals tenen efectes negatius sobre la salut mental de les persones. Segons l'Agència Europea per la Seguretat i Salut en el Treball (2019), el 50 per cent de les persones afirma patir estrès derivat de la feina. A més, aproximadament una de cada quatre baixes laborals són per estrès, i l'estrès laboral es relaciona amb el 25 per cent de les depressions. En l'àmbit de la UE, a Espanya és on les persones tenen una percepció més gran que el treball afecta negativament la seva salut mental: el 38 per cent en comparació amb el 25 per cent de mitjana europea (Eurofound, 2020).

A més, l'Estat espanyol és un dels estats de la Unió Europea on les persones acaben més tard la jornada, especialment per culpa d'una pausa excessivament llarga al migdia. En concret, el 30 per cent de les persones treballa fins a les set de la tarda i pràcticament el 10 per cent fins a les nou de la nit (Time Use Initiative, 2023). En disminuir el temps lliure després de la feina, es redueix la pràctica d'esport, es retarda l'hora d'anar a dormir i el nombre d'hores de son.

La setmana laboral de quatre dies

Les llargues jornades laborals també tenen un impacte negatiu en termes d'igualtat entre homes i dones en el mercat de treball. Segons Eurofound (2020), l'Estat espanyol és un dels estats on les persones tenen una percepció pitjor de la seva capacitat de conciliar vida laboral i personal, tant entre els homes com les dones. En conseqüència, per atendre adequadament les obligacions de cures, moltes famílies es veuen obligades a recórrer a contractes a temps parcial, reduccions de jornades o excedències.

Ara bé, la distribució desigual de tasques de cures entre homes i dones –segurament reforçada per la bretxa salarial existent, que, des d'un punt de racionalitat econòmica, fa que sigui raonable renunciar a tot el salari de la dona o a una part– fa que siguin majoritàriament les dones les que recorren a aquestes mesures per compensar aquestes jornades laborals excessivament llargues i incompatibles amb les responsabilitats familiars, i en moltes ocasions acaben renunciant a les seves carreres professionals. Segons l'INE (2022), aproximadament el 74 per cent dels contractes a temps parcial són subscrits per dones, el 88 per cent de les excedències per cura de fills i el 78 per cent de les excedències per cures de familiars les agafen dones.

És necessària una ordenació del temps de treball més saludable i igualitària, que afavoreixi una conciliació més gran de la vida laboral i familiar. La jornada de quatre dies laborables no assoleix aquest objectiu, perquè relega el temps disponible per al descans i les cures sobretot al

cap de setmana, quan són necessitats diàries. Per contra, la reducció de la jornada diària, mantenint els cinc dies laborables, però treballant menys hores cada dia, permetria solucionar algunes d'aquestes disfuncions. Així, si la reducció de la jornada setmanal es concreta en 32 hores, implicaria treballar 6,4 hores diàries els cinc dies laborables. Aquesta jornada beneficiaria el benestar de les persones treballadores, i incrementaria el temps disponible per fer activitats esportives, d'oci o participació ciutadana; també milloraria les possibilitats de conciliació de la vida laboral i familiar, i faria que moltes famílies tinguessin menys necessitat d'acollir-se a reduccions de jornada.

Altres mesures necessàries

En qualsevol cas, la reducció de la jornada laboral no solucionarà per si sola totes les problemàtiques identificades. Si bé és una mesura necessària, és insuficient per atacar els problemes que es deriven de l'actual ordenació del temps de treball. Faran falta altres mesures per garantir una millor conciliació de la vida laboral i familiar com, per exemple, la potenciació de mesures de flexibilitat horària en detriment de fórmules de reducció del temps de treball, l'ampliació de les opcions de reducció de la jornada –admetent una reducció discontinua o irregular– i l'ampliació dels permisos –incloent-hi el caràcter retribuït del permís parental segons estableix la Directiva 2019/1158 relativa a la conciliació de la vida laboral i professional.

Així mateix, calen altres mesures per garantir una ordenació del temps de treball més saludable, com l'ampliació del descans mínim setmanal a dos dies –encara que el debat en alguns sectors se centri en la jornada laboral de quatre dies, és important recordar que el descans setmanal mínim és actualment d'un dia i mig–, el reforçament del dret a la desconnexió digital o la limitació de les interrupcions dins de la jornada –especialment rellevant per al contracte a temps parcial, un contracte molt feminitzat i que, sovint, s'estén en el temps per múltiples interrupcions.

“La reducció de la jornada no solucionarà totes les problemàtiques. És una mesura necessària però insuficient per atacar els problemes que es deriven de l'actual ordenació del temps de treball”

Anna Ginès i Fabrellas és professora titular de Dret del Treball a ESADE (Universitat Ramon Llull)

MARTA JUNQUÉ

Coordinadora de la Time Use Initiative

LA REDUCCIÓ DE LA JORNADA,
UN 'WIN-WIN' PER A TOTHOM

La reducció de la setmana laboral sense pèrdua de sou ha estat una demanda i un assoliment dels moviments obrers, l'ambició dels empresaris il·lustrats, la utopia dels intel·lectuals i la predicció dels economistes. Aquest objectiu s'ha situat sobre la taula i, a partir de les tendències en el model de futur del treball, diverses organitzacions i empreses han començat a posar en marxa proves pilot per avaluar la viabilitat de la reducció de les hores treballades per setmana.

De manera pionera, el Govern espanyol ha anunciat la voluntat de reduir la jornada laboral per a tots els sectors a 37,5 hores el 2025. La Time Use Initiative va ser l'encarregada d'elaborar el text en què es basa aquesta proposta i anàvem encara més enllà: cal trobar un nou equilibri del temps, organitzant-ne els usos socials i els horaris en una diversitat d'àmbits.

Avui en dia, un 35 per cent de les dones del nostre país no tenen temps d'oci per a elles, i un vint per cent dels homes tampoc. És cada vegada més habitual trobar companyes i companys de feina que diuen "no tinc temps", "vaig tot el dia estressat". Això denota un malestar social per l'equilibri amb el temps i horaris que fa que, avui dia, Espanya sigui el país líder en el consum de somnífers i antidepressius, així com en baixa satisfacció entre la vida laboral i personal (la famosa, corresponsabilitat).

Cal buscar un nou equilibri de temps, com recomana l'Organització Internacional del Treball (OIT) i la Carta Social Europea, i una palanca per fer-ho és reduir la jornada laboral. Des de la Time Use Initiative apostem perquè per llei redueixi el nombre d'hores treballades a la setmana sense abaixar el sou (setmanes de 37,5 hores el 2025 i gradualment anar cap a les 32 hores). La clau de la nostra proposta és reduir per a tothom el nombre d'hores treballades i donar flexibilitat a les empreses i a la negociació

col·lectiva perquè decideixin com aplicar-ho: recompte setmanal, mensual o anual. Sense dubte, la millor manera per estimular la corresponsabilitat seria escollir el recompte setmanal; és a dir, que tothom pogués arribar a "casa", com a mínim, trenta minuts abans.

Les propostes de mantenir la jornada laboral de quaranta hores setmanals, però concentrar-la en quatre dies (de 10-12 hores) no han funcionat. Les tasques de cura i corresponsabilitat no es poden concentrar totes en "tres dies festius"; tampoc el descans necessari per a la salut mental i física. Per això, les propostes que millor funcionen són les que permeten una corresponsabilitat personal més gran i donen autonomia a la negociació col·lectiva per establir com repartir la jornada laboral reduïda. Però, compte, espòiler: si volem un nou equilibri del temps, no ho aconseguirem només reduint el nombre d'hores treballades, calen també altres mesures que les acompanyin, que van en la línia de la Llei d'Usos del Temps.

La necessitat de trobar un millor equilibri del temps

El context actual dels països de l'OCDE, i en especial els del sud d'Europa, es caracteritza per una productivitat estancada, una precarietat laboral creixent, un augment de la digitalització i automatització dels llocs de treball, un model laboral poc sostenible, una desigualtat del treball remunerat i no remunerat entre homes i dones, i la manca de reconeixement de treball no remunerat com a necessari perquè la societat funcioni atesa la necessitat de temps social i de cura per a un mateix.

En particular, Espanya i Catalunya tenen un problema més agreujat amb els horaris i els usos del temps que no pas la resta d'Europa. Un aspecte clau d'aquest problema són les llargues jornades laborals. Comparada amb la resta d'Europa, Espanya té una pausa excessiva a l'hora de dinar que escurça la quantitat de temps lliure a la tarda, i és

el país on les persones acaben més tard de treballar: trenta per cent fins a les set de la tarda i un deu per cent després de les nou del vespre. Per altra banda, un quinze per cent treballa més de 48 hores setmanals.

Cal tenir en compte que aquestes llargues jornades laborals que acabem de descriure incrementen clarament els riscos per a la salut i psicosocials de qui treballa, i causen un estrès que suposa entre el trenta i el seixanta per cent de les baixes laborals. També genera pobresa del temps (no tenir temps per a un mateix) i impactes negatius en eficiència, igualtat i sostenibilitat democràtica i mediambiental.

Aprofitant les transformacions, cal evolucionar cap a un model més productiu, sostenible, saludable i igualitari. Per fer aquesta transició, existeixen i calen múltiples pautes, però una de les que s'està discutint amb més força en els diferents fòrums de relacions laborals és la reducció del temps de treball.

Els beneficis de la reducció de la jornada

Diverses experiències –com la Llei Aubry (França), residències de gent gran a Suècia, la indústria del metall a Alemanya– demostren com la reducció de la jornada laboral beneficia la productivitat de les empreses (segons dades de l'OECD, els estats amb jornades més reduïdes són més productius) i el creixement de l'economia, la reducció de l'atur, la salut i el benestar de les persones, la igualtat de gènere i l'impacte mediambiental.

Aquests beneficis es retroalimenten els uns als altres en un cercle virtuós. Treballar menys hores implica que les persones disposen de més temps, que poden dedicar a les relacions personals i familiars, a millorar el descans, a fer exercici i, en general, cuidar-se més. La millora en la qualitat del son i l'alimentació fan que les persones treballadores tinguin més bona salut, cosa que redueix les baixes laborals, i estiguin més descansades, sense tant d'estrès ni fatiga, i tot plegat que hi hagi menys accidents laborals causats per aquests motius. A més, un bon cicle de son evita disruptcions en el nostre ritme circadiari, que estan vinculades a augments del risc de desenvolupar malalties cardiovasculars, sobrepès o diabetis.

Aquests beneficis per a la salut es veuen després revertits en la productivitat de la plantilla, en part perquè està més descansada, i en part perquè té més motivació per quedar-se en una feina que li proporciona aquests beneficis. Això augmenta la productivitat general de l'empresa, la satisfacció de la clientela i redueix l'absentisme laboral. En els sectors on el talent és escàs, també serveix com a mesura clau d'atracció i retenció del talent. La reducció de jornades laborals a quatre dies s'ha vinculat també a l'impacte mediambiental, en part per la disminució de la mobilitat, i en part per l'adopció d'hàbits més saludables com, per exemple, cuinar a casa, fer servir la bicicleta o anar a peu a la feina, comprar de proximitat en lloc de fer-ho a través d'internet, entre d'altres.

Finalment, els beneficis reverteixen en grau més alt en les dones, que continuen carregant la major part de

“Diverses experiències demostren com reduir la jornada laboral beneficia la productivitat, el creixement de l'economia, la reducció de l'atur i la salut de les persones”

les tasques de cura i domèstiques i, per tant, l'augment de temps disponible és molt més significatiu. La reducció de la jornada laboral, acompanyada d'altres mesures, pot facilitar també que els homes s'involucrin més significativament en les tasques de cura i domèstiques, com demostra la prova pilot que va portar a terme Islàndia.

La racionalització dels horaris de treball i la reducció de la jornada laboral és necessària, però no suficient per a una organització del temps més equilibrada. Per això caldria una llei d'usos del temps holística, que impliqui tots els actors socials i econòmics de la societat. És a dir, que no només estableixi els mínims reguladors per fomentar una organització del temps de treball equilibrada (deixant un ampli espai a la negociació col·lectiva), sinó que abasti els usos del temps de forma integral, com són els horaris de màxima audiència, de les escoles o del comerç.

El temps és una qüestió política i la forma d'organitzar-lo determina el tipus de model social, que s'ha d'adaptar als canvis estructurals de cada època i evolucionar amb el progrés de la societat. Tenim una organització horària que cal adaptar als temps actuals, per viure millor.

Marta Junqué és coordinadora del
Barcelona Time Use Initiative for a Healthy Society

SARA BERBEL

Doctora en Psicologia Social

JORNADA 4+3: UTOPIA O FUTUR?

Els drets humans són el primer esglaó d'una escala de dignitat i respecte entre les persones. No hi ha civilització que es pugui assentar en un estat del benestar sense ells. Aquest és el motiu pel qual, a mesura que les societats evolucionen, també els drets s'amplien i, fins i tot, n'apareixen de nous, responen així a les necessitats socials. En aquesta nova generació de drets, apareix el dret al temps. És així com els antics deus del temps immutables, Cronos i Kairós troben el seu lloc a la societat del segle XXI, mostrant una versatilitat que no s'hauria imaginat mai.

Però la distribució del temps no és neutra ni igualitària. Al contrari, esdevé un mecanisme subtil de control social, ja que respon als diferents nivells de poder dels éssers humans. A mesura que es puja en l'escala socioeconòmica, es disposa de més temps lliure i més capacitat de decisió sobre ell. El personal directiu controla més el seu temps que qui treballa en un supermercat o en un hotel. Hi ha, per tant, un eix de classe social evident. Però també es dibuixa un eix de gènere, ja que, a tot el món, les dones disposen de menys llibertat per decidir sobre el seu temps que els homes. Per això, totes les mesures que es dissenyin per garantir el dret al temps han de tenir molt presents aquestes desigualtats de classe social i de gènere.

La doble jornada laboral

El socialisme utòpic de Robert Owen va ser l'inspirador de les reivindicacions de principis del segle XX del moviment obrer que reclamava "els tres vuits" per organitzar la vida: vuit hores per treballar, vuit per descansar i vuit per a l'oci. Aquestes darreres vuit hores, pensades per al plaer, no van tenir en compte en la seva definició la necessitat de cura de les persones, les tasques domèstiques i les múltiples obligacions de la vida familiar, fonamentalment perquè les feien les dones, aquests éssers invisibles i silenciosos que mantenen el món sense fer soroll. No és que les dones no formessin part del moviment obrer: eren allà, com fars indicant el camí del futur, dones com la Rosa Luxemburg i la Clara Zetkin, però les seves

reivindicacions van quedar relegades, com a segon sexe, a un lloc secundari i sovint oblidat. Aquest mateix oblit, el dels treballs protagonitzats fonamentalment per les dones, és el que pot marcar les actuacions actuals vers la conciliació de la vida personal i laboral, com la jornada de quatre dies laborals, si no estem alerta.

La divisió sexual del treball i la desigualtat

Cal reconèixer que la conciliació de la vida personal i laboral no ha estat realment mai a l'agenda política. Tot i la insistència del moviment feminista a mostrar la profunda divisió sexual del treball i la desigualtat que genera, els governs no han agafat les regnes per posar-hi fi decididament.

A inicis dels noranta, grups de dones van exigir canvis en l'organització social del temps: "les dones canviem el temps" proclamaven a Barcelona, mentre que d'altres escrivien l'assaig *Malabaristes de la vida* per evidenciar els múltiples treballs que feien les dones, majoritàriament sense reconeixement ni visibilitat. Això va fer que s'anessin impulsant mesures per a la conciliació de la vida personal i laboral, amb més voluntat que recursos. La Llei d'igualtat espanyola del 2007 va consagrar alguns drets imprescindibles i, després, la legislació específica a Catalunya, com la Llei d'igualtat efectiva de dones i homes de 2015 o la Llei d'igualtat de tracte i no-discriminació de 2020.

Anys després, les dones continuen treballant tres vegades més a la llar i en la cura de les persones dependents que no pas els homes, i les polítiques de conciliació no han servit per variar aquesta situació, si bé n'han suavitzat la duresa. Això mostra la necessitat d'implementar mesures noves, no ja de conciliació sinó de corresponsabilitat, per tal d'implicar els homes i tota la societat (administracions, empreses...), en les tasques domèstiques i de cura. La flexibilitat horària, la compactació de jornada o els pactes del temps apareixen a les nostres organitzacions per tal de pal·liar la fractura temporal entre dones i homes.

I llavors entra en escena una atractiva proposta d'organització: la jornada de 4+3, és a dir, quatre dies laborals

i tres dies d'oci. És possible i convenient implantar aquesta jornada? Quins impactes pot tenir sobre l'economia, la salut o l'educació?

Les proves pilot

A Espanya, el Regne Unit, Islàndia i Portugal s'han fet alguns assaigs de com funcionaria si s'establís aquest tipus de jornada. A Bèlgica ja és una opció real per a les persones treballadores, tot i que no implica reducció de jornada, sinó compactació. Aquest és un dels temes clau que cal valorar, ja que, si no hi ha reducció, les hores globals de treball s'acumulen.

En aquest cas, cal preguntar-se si la vida familiar i personal pot rescindir-se durant quatre dies i esplaiar-se els altres tres. Com assenyalava la Dra. Teresa Tornis, cal tenir present que les cures requereixen un temps sincrònic, ja que són necessàries cada dia, i no diacrònic, com proposa la jornada laboral 4+3.

Conseqüències econòmiques

Els informes de l'Eurostat assenyalen que a Espanya es treballa tres-cents hores anuals més que a Alemanya o Àustria, i gairebé dues-cents més que a Dinamarca o Holanda. Aquest fet hauria de col·locar Espanya al capdavant de la productivitat europea i, tanmateix, les dades indiquen el contrari, ja que ocupa els darrers llocs del rànquing, juntament amb Grècia i Portugal.

La conclusió és que la màxima "més hores de treball = més productivitat" és una fal·làcia. Al contrari, les llargues i rígides jornades laborals comporten un augment dels riscos físics i psicosocials i una disminució del rendiment. De fet, les empreses que adopten horaris flexibles i jornades compactades són més productives que les que no ho fan, i tenen menys absentisme.

D'altra banda, amb els horaris actuals, només s'aprofita el 61 per cent del temps de feina a causa de factors com escassa planificació, excés de reunions poc operatives, qualificació insuficient de les persones treballadores, problemes amb les TIC, comunicació ineficaç i manca de motivació. En aquestes condicions, reduir la

jornada és fonamentalment positiu, però si es fa sense tenir en compte els col·lectius que no es poden acollir a la mesura (com les persones autònomes) o sense abordar cap dels factors que redueixen la productivitat, podria ser un problema més que una solució.

Conseqüències sobre la salut

Les proves pilot de la jornada 4+3 van concloure que hi ha beneficis en la salut (sobretot en la mental) dels treballador(e)s. Disminueix l'estrès, l'ansietat, la fatiga, l'insomni, l'estat depressiu i la soledat. No és un tema menor, tenint en compte "l'epidèmia silenciosa" que patim de trastorns mentals. L'estudi portuguès va analitzar també l'impacte sobre la sanitat, i el 85 per cent de les persones treballadores van reportar més benestar i menys ansietat.

En canvi, la prova feta a València mostrà una sobreturació en els serveis d'urgències mèdiques, en l'atenció primària i més problemes d'organització.

En conclusió, la jornada laboral de quatre dies setmanals sembla que és beneficiosa per a les persones treballadores, però no tant per als serveis públics que la implementen. També és possible que hagin mancat preguntes en aquestes anàlisis com: Com es viu la conciliació en els quatre dies de treball? Com impacta en els nivells de fatiga i de son dels quatre dies laborals? Què passaria si s'hagués analitzat l'educació? Sabem que els nostres infants dormen menys del que necessiten i això fa que rendixin menys a l'escola. N'hi hauria prou amb quatre dies d'escola a la setmana? Molt probablement, no.

La jornada laboral de quatre dies és, en conseqüència, una mesura amb potencial, però que cal estudiar bé, incorporant la perspectiva de gènere, actuant de forma multifactorial i tenint en compte totes les necessitats humanes que són diàries i no acumulables.

Sara Berbel Sánchez és doctora en Psicologia Social i postgraduada en Anàlisi i Conducció de Grups per la Universitat de Barcelona

**QÜESTIONS
ESSENCIALS**

El dubte

Dubtar és necessari i ens condueix a la veritat, però sovint, les circumstàncies de la vida ens obliguen a actuar amb decisió sense que la incertesa ens paralitzi.

Ignasi Llobera és doctor en Filosofia
Albert Botta és professor de Filosofia i Ètica

IGNASI LLOBERA

Ni crèduls ni descreguts, lliures

Qui no dubta és dogmàtic: “S’aferra a unes creences no demostrades, creences que generen confort a la persona perquè, gràcies a elles, se sent bé dins de la comunitat”, diu Victòria Camps. I afegeix que no dubtar ens pot portar a postures molt polaritzades i poc reflexives, a extremismes polítics i ideològics. Josep-Maria Terricabras afirma que, els que no dubten, “no crec que puguin ser ciutadans lliures”.

Els qui dubten de tot són escèptics: “Fins i tot dubten de l’existència del món. Això és absurd perquè aquest escèpticisme no et deixa fer res”, afirma Camps. Altre cop, Terricabras: “Quan es dubta per dubtar és una bestiesa”. I encara afegiríem que dubtar de tot també pot portar a postures radicals i a extremismes perillosos justament perquè posa en risc la confiança en els altres.

Així doncs, no hem de ser ni crèduls ni descreguts. Ni actuar de forma irreflexiva, ni deixar que els dubtes ens paralitzin. Perquè no som ni infal·libles ni incapaces de conèixer. Més aviat, convindria trobar el camí del mig. Tenir conviccions pròpies, revisades i estar sempre oberts a revisar-les (sempre que se’ns presentin bons motius). I convindria entendre que en molts aspectes hi ha una pluralitat de posicions raonables que mereixen ser respectades (tot i que no qualsevol posició és ni raonable ni respectable).

Potser es tracta d’assolir un equilibri dinàmic, com quan anem en bicicleta (perquè, quieta, la bicicleta cau). Un equilibri dinàmic entre diversos punts de vista raonables, que ens ajudin a pensar de forma crítica, a revisar les pròpies conviccions i a respectar la diversitat de posicions. Com els monogràfics mensuals de la revista *Valors*, que ens ofereixen

diversos punts de vista sobre una mateixa temàtica. Un exemple: les citacions d’aquesta columna pertanyen al monogràfic “Jo dubto. I què?”, publicat l’abril de 2021. Us el recomano. A més, com la resta de la revista, el podeu trobar en obert a *Valors.org*. Què més voleu?

“Convé tenir conviccions pròpies i entendre que en molts aspectes hi ha una pluralitat de posicions que mereix respecte”

ALBERT BOTTA

El dubte i l’actuació, sempre en aquest ordre

Cagadubtes és una paraula escatològica que connota la inoperància de qui, davant d’una decisió, el dubte el paralitza i no se’n surt. En filosofia es coneix com l’ase de Buridan la crítica que els adversaris del filòsof medieval Jean Buridan li fan per ridiculitzar la seva tesi d’actuar sobre la base de raons. Suposadament, un ase, davant de dues piles de palla i dos cossis d’aigua equidistants i de la mateixa qualitat, es morirà de fam i set, perquè no trobarà mai cap raó per fer una tria. El filòsof grec Aristòtil havia dit que obrar a l’atzar és la sortida racional –avui diríem: per defecte– si no hi ha cap raó per actuar en un sentit o en un altre. Així mateix, el també filòsof i metge Averrois en fa una contalla amb un gos com a protagonista. Els crítics de Buridan el canvien per un ase, per la pretesa estupidesa d’aquest animal.

Descartes repassa els motius del dubte: els sentits ens enganyen, podem confondre’ns entre somiar i estar desperts, la tradició és insegura, o fins i tot un hipotètic geni maligne pot fer que l’espifiem. Tanmateix, de dubtar se’n desprèn l’existència humana: *Je pense, donc je suis*. Si dubto és que penso i, si penso, aleshores existeixo. El dubte cartesià no és escèptic i eixorc, sinó el fet prudent i constructiu de no prendre per segur res que no ho sigui indubtablement.

El filòsof i matemàtic Bertrand Russell ens adverteix que res mereix una certesa absoluta però, no obstant això, hem d’actuar de manera decidida i amb les idees clares (i, alhora, mantenir el dubte que calgui). En aquest sentit, Bricé Parain remarca els efectes del dubte a destemps amb la suposada anècdota de Porthos, un dels famosos *Tres Mosqueters* del francès Alexandre Dumas. Parain modernitza la facècia amb un toc d’anarquisme simplista. Porthos és un home d’acció directa, dels que fan la seva sense pensar-s’ho ni gaire ni gens.

Fins que un dia decideix parar una bomba en un soterrani, encén la metxa i fuig corrents. I de sobte s’atura a pensar... com s’ho fa per posar un peu davant de l’altre? La bomba esclata i tot li cau a sobre. El primer cop que pensa, s’ho rumia i es posa a reflexionar, es mor!

“El filòsof Bertrand Russell ens adverteix que res mereix una certesa absoluta però, no obstant això, hem d’actuar de manera decidida”

**SABONS, DETERGENTS
I PRODUCTES DE NETEJA**

**FET A MATARÓ DES DE 1889
LES MARQUES DE QUALITAT
AL SEU SERVEI**

www.codina.es

FELIU
CORREDORIA
D'ASSEGURANCES

Assegurances
amb valor afegit

C/ del Parc, 46.
08302 Mataró
T. 937571739

www.assegurancesfeliu.cat

ELS VALORS DE LES RELIGIONS

El protestantisme, un pilar contra la injustícia a la RDA

Amb la Unió Soviètica en declivi econòmic i davant del reguitzell d'injustícies que es vivien a la República Democràtica Alemanya, la tardor de 1989 va néixer un moviment de revolta pacífic que va rebre el suport incondicional de l'Església protestant.

REDACCIÓ

El moviment de revolta contra el poder comunista a la República Democràtica Alemanya (RDA) es va iniciar a la ciutat de Leipzig, el 9 d'octubre de 1989. "El mur de Berlín es va obrir des d'aquí, sense tancs, només amb oracions", recordaria anys més tard Christian Führer, rector de l'església protestant de Sant Nicolau (Nikolaikirche) d'aquesta ciutat. I és cert, perquè malgrat una part molt petita de la població de l'Alemanya Oriental era religiosa, l'anomenada posteriorment *Revolució pacífica*, va començar en aquest temple protestant.

Durant diversos dies, els ciutadans es van reunir a l'atri del recinte eclesiàstic per exigir drets, com poder viatjar a l'estranger o un govern democràtic. "Vam obrir el temple perquè la gent pogués opinar sobre temes que aleshores a la RDA eren tabú", explicava anys més tard el rector. Però, a més, aquell dia, després de les oracions per la pau, setanta mil persones, van sortir en manifestació i amb esplemes pels carrers.

Si la ciutadania va tenir el valor d'aixecar-se contra les injustícies i fer front al règim soviètic va ser perquè eren conscients que l'Església luterana donava suport a la resistència. Encara que no va ser el moviment protestant l'encarregat d'impulsar aquestes manifestacions, sí que va adquirir un paper actiu de suport a la revolta i de lluita contra la injustícia i l'opressió que es vivia a la RDA, pel fet que l'Església havia estat una de les poques institucions que havia mantingut la seva autonomia i el dret a organitzar grups sota el règim comunista.

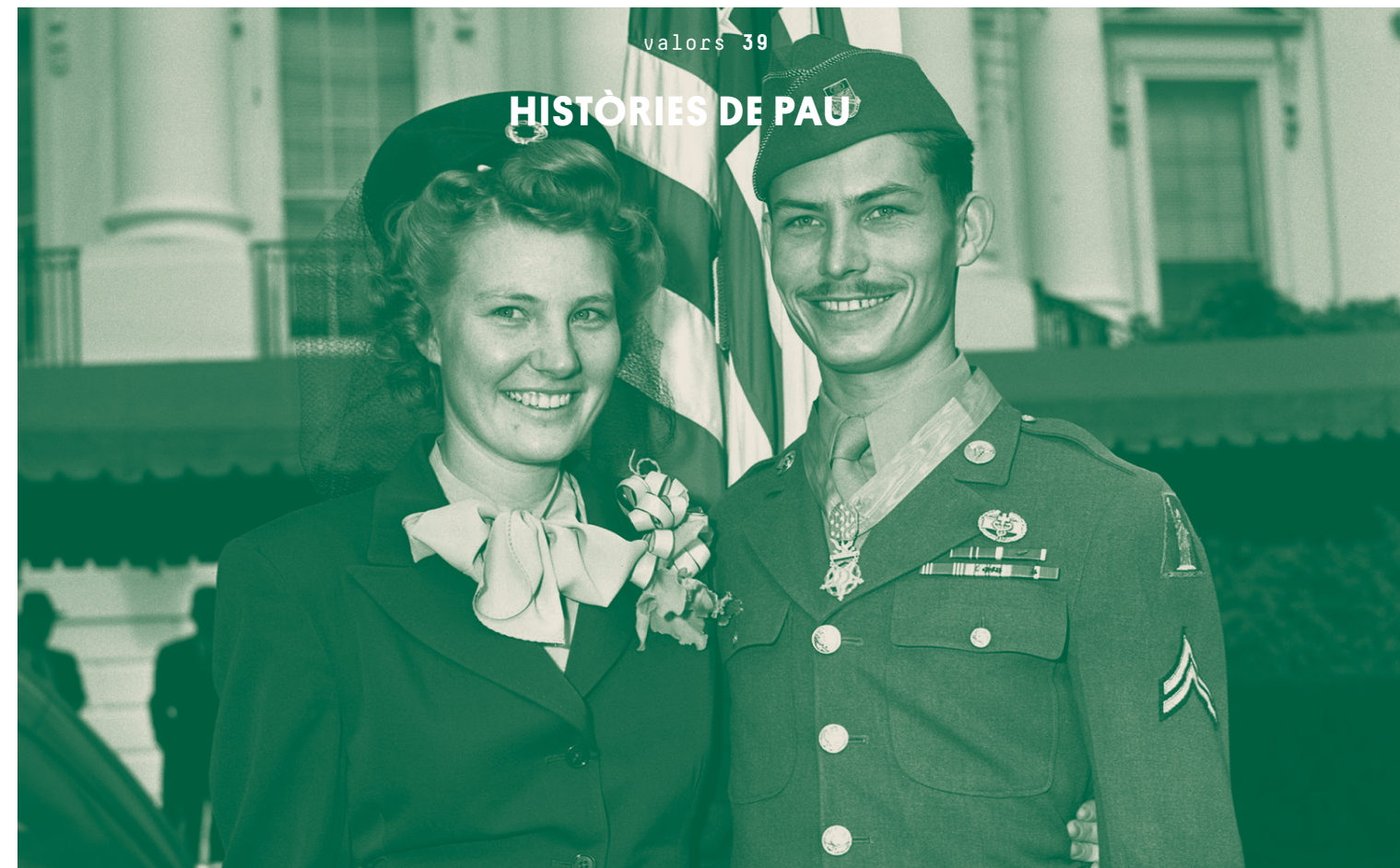
I quan la *Revolució pacífica* es va estendre per pràcticament tot el país alguns representants eclesiàstics protestants es van erigir en actors clau: van contribuir a la causa oferint als grups revolucionaris un sostre on poder reunir-se, ajuda financera o un espai on refugiar-se. També es van oferir de mediadors entre el poble i el poder estatal, quan es preveia que les protestes podien ser reprimides de manera violenta.

I, finalment, quan un mes després, el 9 de novembre de 1989, va caure el Mur de Berlín, representants d'aquesta comunitat també van començar a participar de les converses polítiques que van donar forma a la transició entre aquest any i 1990 amb l'objectiu d'assegurar la pau al país.

CONFESSIÓ POLICIAL

Per primera vegada des de feia dècades els alemanys de la RDA es manifestaven massivament davant de la policia. Aquell dia, però, ningú no descartava que arribés des de Berlín l'ordre d'obrir foc contra les masses. "Estàvem preparats per a tot, però no per a oracions i espelmes", confessava anys més tard un dirigent de la llavors ja desapareguda RDA.

HISTÒRIES DE PAU

L'objector que va anar a la guerra

Desmond Doss va ser enviat a les batalles del Pacífic, d'on va tornar i va ser condecorat amb la Medalla d'Honor al mèrit heroic sense agafar ni una arma.

XAVIER GARÍ DE BARBARÀ

Xavier Garí de Barbarà és doctor en Història i professor de la UIC

La història de l'objecció de consciència al servei militar, a anar a la guerra o directament a matar qualsevol enemic que el propi país hagi decidit que calgui combatre, és llarga i comença abans dels primers cristians. Però el cas del nord-americà Desmond Doss, que va participar en la Segona Guerra Mundial, va ser realment extraordinari.

Nascut a Virginia el febrer de 1919, va ser educat en la més estricta doctrina de l'Església Adventista del Setè Dia, i la Bíblia i els ensenyaments religiosos de "no matar", entre d'altres, com el de respectar el dissabte ("Shabat"), els va acatar tota la vida. No obstant això, l'abril de 1942 va ser reclutat per l'exèrcit dels Estats Units tot i negar-se a portar una arma, i va ser allistat com a objector de consciència adscrit

al Cos Mèdic de la 77a Divisió d'Infanteria. No agafaria mai una arma tot i que el van fer participar en les batalles del Pacífic. El maig de 1945, va ser enviat a prendre posició amb un batalló de marins sobre un penya-segat de 120 metres d'alçada, situat a l'illa de Ryūkyū d'Okinawa (Japó).

En arribar al capdamunt, van ser rebuts per un intens foc enemic que va ferir i abatere molts soldats. En lloc de refugiar-se d'aquell indret on van quedar atrapats, Doss va anar rescatant més de 75 marins ferits arrossegant-los i carregant-los un per un fins a apropar-los a la vora del precipici, per tal de fer-los baixar en cordes fins a un lloc segur. Durant dies, va continuar atenent ferits sense por al perill en què es trobava fins que va ser ferit a les cames per la metralla d'una granada.

Quan estava a punt de ser evacuat, va cedir la seva llitera a un soldat malferit que es trobava pitjor que ell i aquest endarreriment el va tornar a posar en perill perquè el van ferir al braç amb un tret que li va trencar l'os. Només aleshores va agafar un fusell i el va fer servir per encanyar-se el braç i poder-se arrossegat fins a l'hospital.

En tornar a casa, el president Truman el va condecorar. Va viure humilment fins als vuitanta-set anys. La seva història és recordada com la d'un radical objector a la guerra, que no va agafar mai una arma tot i participar en una de les batalles més sangonoses de la Segona Guerra Mundial.

EL CONTE

ISABEL CASADEVALL

Il·lustrat per

BLANCA GIMENO

Per fi, a l'Alguer

L'aina està endreçant el desgavell de papers que té a la taula de l'estudi: per llençar, per revisar, per desar... quan es troba un bitllet d'avió. És del setembre del 2019. Somriu i recorda...

Un dia li va trucar un gran amic, el Raimon Artís, i li va dir que al cap de quatre dies se n'anava a Sardenya però que no li venia gens de gust. Era un viatge que tenien planejat amb dos amics més. "Com que no et ve de gust? Sardenya! Jo me n'hi aniria ara mateix!", li va dir l'Aina. El Rai, que és Artís i tenen aquesta capacitat de no donar voltes i voltes a les coses com ella, va exclamar: "Doncs vine, Ainona! Res no em faria més il·lusió!". Tots els motors se li van posar en marxa. Podia passar d'estar derrotada al sofà a revifar en tres segons i bellugar cel i terra per intentar fer realitat un somni. Aquest, concretament, era anar algun dia a l'Alguer. Ella va respondre: "No deuen quedar bitllets d'avió, és molt just, però ho miro. Si en queden, l'agafo i vinc! Ho deixem en mans de l'Univers!".

Els bitllets estaven comprats al cap d'una hora, el d'anada i el de tornada, i el vol coincidia en dia i hora. Increïble! L'amiga que havia fet les reserves dels llocs per fer-hi nit va haver de refer-les i buscar llocs adaptats. Això a la família de l'Aina hauria suposat un no-pot-ser-ara-ja-està-tot-lligat. En canvi, aquesta amiga ho va tenir fet en un dia i ben contenta. Ella i el seu company se n'anaven quatre dies abans amb vaixell per poder dur el cotxe. Al vespre van passar per casa l'Aina per agafar el motoret de la cadira de rodes i l'equipatge, fet amb presses i papallones a la panxa (no cal enamorar-se per sentir papallones a la panxa). Van arribar a Cagliari, al sud de Sardenya, quatre dies abans.

El Rai i l'Aina sortien des de l'aeroport de Girona. Havien de ser allí a les sis del matí, no més tard. El Rai estava disposat a anar-la a buscar des de Sant Hilari Sacalm a Barcelona i tornar cap a Girona. Una de les germanes Artís, la Mònica, va dir que de cap manera, que ja hi aniria ella a buscar-la per portar-la fins a Girona. I així van quedar: a les quatre de la matinada. Aquella nit plovia a bots i barrals, però amb una Artís al costat no calia patir. La Mònica va posar el cotxe a sobre la vorera, just al davant del portal del carrer Diputació. L'Aina va fer la transferència de la cadira al cotxe i gairebé ni es va mullar. El xàfec les va acompanyar ben bé fins a mig camí. A l'aeroport de Girona ja hi havia el Rai esperant-les. Plovisquejava. Era un quart de sis de la matinada, negra nit, i l'aeroport estava absolutament buit. Quin plaer! Se sentia tan afortunada, en aquell moment!

No duien equipatge, així que el *check-in* va ser un tràmit ben ràpid i senzill. Van poder esmorzar una mica i ja cap a embarcar. L'Aina li va donar el seu bitllet al Rai. Ell se'ls va mirar tots dos, amb deteniment, comparant-los. Ella li va dir: "Que hi veus algun error? Hi ha cap problema?". "No, no, cap ni un!", va dir el Rai amb cara de sorprès. Els bitllets eren de compra en línia amb mesos de diferència. El de l'Aina, quatre dies abans. Quan van ser dins l'avió, a ella la van dur en una cadira molt estreta fins al seu seient. Quan va estar asseguda, va veure que s'acostava el seu amic i s'asseia al seu costat. Li va ensenyar els bitllets somrient: els havia tocat seure l'un al costat de l'altra, tant a l'anada com a la tornada. Us ho podeu ben creure, així els va fer seure l'Univers: junts. Va sentir aquella alelanyada al pit que ja coneixia d'altres vegades en altres situacions. El seu somni d'anar algun dia a l'Alguer s'acomplia amb tota solemnitat!

IMATGE EN CREIXEMENT

“Jugar amb les perspectives revela la màgia de mirar des de diferents angles, fusionant realitat i il·lusió”

Miquel Lleixà

El fotògraf Miquel Lleixà publica cada dia al seu compte d'Instagram (@miqmat) una instantània on introdueix reflexions adreçades al creixement personal.

a l'aula de l'estudi, de les lectures, de viatges, d'experiència, etc.

iQUIOSC.cat
s.m [LC]

1 Una porta oberta a les idees. 2 Un espai on el cor batega, els llavis riuen i els ulls viatgen entre paraules. 3 Un indret on la lectura no té agenda.

Quocient

Les revistes, diaris i premsa en català i en format digital les trobaràs a iQUIOSC.cat

iQUIOSC.cat

Amb la tarifa plana de revistes, per només 9,99€ al mes, tindràs més de 80 capçaleres al teu abast.

Descarrega't l'app i llegeix quan vulguis i on vulguis.